

LEDEN — ÚNOR 1958

zprávy

KRAJSKÉHO
VLASTIVĚDNÉHO
MUSEA
V OLOMOUCI

ČÍSLO 76

Únor 1948 v Olomouckém kraji

Olomoucký kraj, především jeho jádro, úrodné hanácké okresy, považovala vždy reakce za svou silnou oporu. Provedeme-li si stručný rozbor třídní situace v kraji, musíme přiznat, že k tomu měla celou řadu oprávněných důvodů. Vysoce produkční zemědělství se vyznačovalo již od desetiletí pokročilou třídní diferenciací. To obojí dalo vznik silné kulacké třídě na hanácké vesnici (na úrodné Hané je hranice výměry, nad níž je možno již počítat s kulakem, pochopitelně daleko nižší než ve většině jiných oblastí). Průmysl na Hané sice nepřevládal, na druhé straně však byl dosti rozvinut, aby stačil odčerpávat přebytky zemědělského obyvatelstva, takže čistý zemědělský proletariát tu také není příliš silný. Na vesnici převládá typ drobného rolníka, jehož hlavním zdrojem výživy je práce v továrně, což ulamuje hroty jeho revolučnosti ať již jako průmyslového nebo zemědělského dělníka. V průmyslu navíc převážoval potravinářský průmysl (na Prostějovsku pak průmysl konfekční) s desetitisíci sezónními (v cukrovarnictví) nebo domácími (v konfekci) dělníky, jejichž revoluční uvědomění pochopitelně nebylo příliš vysoké. Cukrovary plně ovládal „moravský markrabě“ Viktor Stoupal, který tohoto postavení dovedl dokonale využít k posílení mocenských pozic agrární strany. Staleté panství církve, která si až do roku 1948 udržela velkostatky o výměře téměř 30.000 ha na nejúrodnější hanácké půdě, bylo materiálním a ideovým zdrojem silného klerikalismu hanácké vesnice. Proletariát, vlivem silné vrstvy kovorolníků, kolísajících mezi továrnou a půdou, nebyl také příliš revoluční. Navíc byl ideologicky neobyčejně oslabován silnou oportunistickou sociálně demokratickou tradicí Prostějova, v minulosti jednoho z nejsilnějších středisek dělnického hnutí u nás, které však na rozdíl od podobných středisek jiných zabředlo do sociálně demokratického oportunismu a nepřešlo na pozice KSČ.

Sociální přeměny po roce 1945 tento obraz poněkud změnily. Na samé Hané nebyly tyto změny ovšem tak pronikavé. Panství Viktora Stoupala a ostatních agrárnických velmožů bylo sice zlomeno, o to silnější však byly pozice lidovců a národních socialistů. Pohraničí navíc odčerpalo značnou část vesnického proletariátu a drobného rolnictva. Zkušenosti první republiky a okupace přivedly značnou část dělnictva od sociální demokracie ke komunistům. Přesto na př. v Prostějově, po krátkém období dvou komunistických předsedů MNV, nastoupil po volbách 1946 na místo předsedy znovu sociální demokrat, aby navázal na předválečnou tradici sociálně demokratických starostů. V severní části kraje však vyrostla nová síla. Pohraničí, které v komunistech právem vidělo reálnou sílu, která mu dala půdu a která jediná může být zárukou jejího udržení, značně změnilo poměr sil. Už výsledky voleb v roce 1946 byly pro reakci varovným signálem. Komunisté získali v kraji 128.852 hlasů, t. j. 32,4 proc. a i zde se stali nejsilnější stranou,¹ ve 183 obcích získali komunisté nadpoloviční většinu, stejně jako v několika celých okresech (s. o. Mor. Broun 57 proc., s. o. Libavá 62 proc., p. o. Rýmařov 63 proc., s. o. Staré Město 55 proc., s. o. Vizmberk 52 proc.).²

Území kraje bylo proto po celé přechodné období před Únorem dějištěm ostrého třídního boje. Připomeňme jen boj o místo předsedy ÚNV Olomouc v roce 1947 po odstoupení předsedy Stibora. Protikomunistický blok po několik měsíců znemožňoval zvolení komunistického kandidáta na místo předsedy Jana Kučery.

Soustředěný útok reakce byl zaměřen především na hanáckou vesnici. Už o znárodnění cukrovarů bylo třeba vést ostrý boj. Když se reakci nepodařilo znárodnění zabránit, pokusila se zorganizovat stávkou zemědělců a sabotování dodávek do znárodněných cukrovarů. Na okrese Přerov byl vytvořen druhý, reakční, přípravný výbor Jednotného svazu českých zemědělců, který napadal naši zemědělskou politiku i ministra Ďuriše (byl zlikvidován teprve v Únorových dnech). Při krajské zemědělské výstavě v Olomouci se reakce pokusila oživit Selskou jízdu a organizovanou neúčastí znemožnit chovatelskou přehlídku v závěrečný den výstavy. Také Svaz okresů a měst Olomouckého kraje, který sehrál významnou roli v přípravě krajského zřízení, se stal předmětem útoku reakce, která se jej pokoušela rozbit. Sabotáží reakčních stran byla silně ochromena činnost Národní fronty v kraji. Komunisté vyvinuli velké úsilí, aby udrželi dobrý poměr aspoň se sociálními demokraty. I když se tu neprojevovaly větší výsledky, přece jen nakonec většina sociálních demokratů v kraji nešla otevřeně proti KSČ a na brněnském sjezdu ve všichni delegáti z kraje postavili za fierlingerovskou levici.

Národní socialisté a lidovci šli pak cestou otevřené roztržky s KSČ a sabotování budovatelské práce. Už před Únorem docházelo však zvláště v krajském vedení národních socialistů k ostrým rozporům. Za pomoci farářů a kostelů udržovali svou jednotu lidovci, přestože mnozí drobní zemědělci, příslušníci lidové strany, se stanoviskem své strany v otázkách zemědělských tiše nesouhlasili.²

Není proto divu, že v rozhodujícím období před Únorem hledala reakce v kraji svou oporu. Není jistě pouhou náhodou, že těsně před Únorem „operovali“ v kraji nejvyšší národně socialističtí pohlaváři Zenkl a Krajina — Zenkl mluví v Lipníku a v Hranicích, Krajina, který byl poslancem za Olomoucký kraj, na severu (Velké Losiny, okres Zábřeh).

Průběh únorových událostí v kraji však naděje reakce dokonale zklamal.

Reakce se nezmohla fakticky na nejmenší projev vážnějšího odporu. Lidovci i národní socialisté se jako strany zcela zhroutili, zůstali úplně bez vedení a když se jejich nejlepší lidé postavili na stranu lidu v krajském akčním výboru, byl jejich osud zpečetěn. Sociální demokraté po jistém váhání skoro všude v kraji se aktivně zapojili do akčních výborů, kde sehráli dosti důležitou roli.

Semknutost a akceschopnost komunistické strany se dokonale odrážela od naprosté neschopnosti ostatních stran a stala se zdrojem jasného vítězství. Právě v období únorových událostí probíhaly v řadě okresů okresní konference, jinde byla svolána mimořádná zasedání okresních výborů, stranický aktiv byl v permanenci a držel situaci pevně v rukou. Všude byly vytvořeny akční výbory, obrozené Národní fronty, které se fakticky ujaly moci. Od 22. do 25. února byly na okresních manifestacích, jichž se zúčastnilo 15.400 účastníků, schváleny okresní akční výbory NF. 27. února se konala před radnicí v Olomouci mohutná manifestace olomouckých pracujících za účasti 10.000 osob, která schválila krajský akční výbor NF. Ve dnech od 19. února do 3. března organizovala KSČ veřejné schůze, jichž se zúčastnilo celkem na 60.000 občanů. Sjezdu závodních rad v Praze 22. února se z kraje zúčastnilo 313 delegátů, kteří se plně postavili za sjezdovou resoluci. Sjezdu rolnických komisí 28. února se z kraje zúčastnilo 117 delegátů, k nimž se na manifestaci rolníků v Praze připojily další desítky a stovky rolníků z kraje

(na př. z okresu Zábřeh jelo do Prahy víc než 300 rolníků). V t. zv. Ďurišovu získávací neděli 29. 2., v den sjezdu rolnických komisí, byl proveden nábor zemědělců do KSČ a bylo získáno přes 7600 nových členů.

Po únorových událostech roste strana den ze dne. Ve dnech 8.—14. března byl organizován t. zv. Gottwaldův získávací týden, jehož výsledkem bylo 7108 nových členů. Akce byla opakována i další týden a počet nových členů se zvýšil na 10.970. Do konce května si dala krajská organizace strany za úkol získat 25.000 nových členů. Tento úkol byl splněn a bylo získáno celkem 29.403 nových členů ke dni voleb, do 30. 6. dokonce přes 36.000, takže počet členů strany v kraji překročil 100.000. V rámci slučovacího procesu se sociálními demokraty přešli do KSČ, vedle těch, kteří vstoupili již po Únoru, téměř všichni členové sociálně demokratické strany, celkem 15.271 osob.

Sílu obrozené Národní fronty a jednoty lidu ukázaly mohutné manifestace 1. máje. V kraji se zúčastnilo průvodů přes 150.000 lidí, manifestací přes 210.000 lidí. Po mohutné předvolební přípravě, široké diskusi o návrhu nové ústavy, akci hovorů s rolníky a jiných akcích proběhly jako dovršení únorového vítězství volby, které skončily mohutným úspěchem obrozené Národní fronty. Ze 319.028 platných hlasů hlasovalo pro kandidátku Národní fronty 276.420 osob, t. j. 86,5 proc., bílých lístků bylo 42.606, t. j. 13,5 proc. Kromě okresů Přerov a Holešov, kde bylo bílých lístků víc než 20 proc., to byl velký úspěch v celém kraji, který jasně ukázal, s kým jde lid.³

Vladimír Jochman

1 Krajem rozumíme před rokem 1948 tehdejší politický a volební kraj: bez slezských okresů Jeseníka a Rýmařova, zato s okresy Kroměříž a Holešov. Pro slezské pohraniční okresy ovšem platí stejná charakteristika jako pro ostatní pohraničí: v okrese Jeseník získali na př. komunisté 51 proc. všech hlasů.

2 Zpráva o činnosti KSČ v kraji Olomouc ke III. krajské konferenci v dubnu 1947.

3 Většina číselných údajů ze zprávy KV KSČ v Olomouci k V. krajské konferenci strany 7.—8. května 1949.

Z práce museí Olomouckého kraje za rok 1957

Krajské vlastivědné museum v roce 1957

KVM v Olomouci zaznamenalo v uplynulém roce další vzestup své činnosti, který je patrný především na tom, čeho nejširší veřejnost může být kritickým svědkem. Značná část času byla věnována budování expozic, jak už o tom bylo referováno v minulém čísle těchto *Zpráv KVM* a jak o tom svědčí i zpráva v tomto čísle. Vedle expozice feudalismu, oddílu kapitalismu (léta 1918—1945) a historie socialismu byla otevřena v Náměšti na Hané i expozice národopisu a sestaveny tematické plány pro expozici prehistorie a anorganické přírody a dále připravovány tematické plány trvalé výstavy „Vývoj vesmíru, Země a člověk“ a expozice „Člověk a ochrana přírody“. Mimo to byla otevřena dočasná výstava zoologických sbírek.

Značně vzrostly také přírůstky v našich sbírkách, jichž přibýlo v odděleních přírodovědných celkem 3323 čísel, v odděleních historických 4256 a v oddělení výstavby socialismu 26, tedy celkem 7635 čísel. Všechny byly zapsány do přírůstkových knih a zainventováno celkem 4404 čísla.

Vědecko výzkumná činnost se rozvíjela ve všech odděleních především v základním výzkumu, v průzkumu v terénu — javoříčský a mladečský kras, území severomoravských sopek v okolí Bruntálu, paleontologické výzkumy v oblasti Hor. Benešova a Vidnavy, výskyty rudního bohatství v oblasti Hor. Města a Zlatých Hor, stratigrafie Předmostí, v národopisném průzkumu obce Bezuchova atd., dále ve zpracování sbírkových a archivních fondů (práce na fytogeografické kartotéce, typologie předmostské kamenné industrie, pravěk severní Moravy, historie větrných

mlýnů, studie o literárních počátcích Josefa Klvani a o vztahu Komenského ke knihtisku) a konečně ve studiu otázek ideologických o základech musejní práce. Řada prací z tohoto studia vzniklých byla publikována nebo je v tisku.

Této kapitoly se úzce dotýká i rozsáhlá práce pro ochranu přírody při revisi 18 chráněných oblastí, při dokumentaci zámeckých parků, soupisu památných stromů atd.

Veškeré této práce bylo využíváno v činnosti osvětové. Vedle budování a otevření expozice uspořádali jsme k volbám výstavu „Práce národních výborů“ a instalovali jsme 2 putovní výstavy („Cesta ke komunismu“ a „Neznámý Tibet“), uspořádali jsme 25 musejních čtvrtek, 2 varhanní koncerty, 43 vlastivědných vycházek, 33 výkladů ve sbírkách a 84 akcí kroužků, t. j. celkem 187 kulturně politických akcí, které spolu s návštěvou expozic v KVM, v Náměšti na Hané a na Úsově navštívilo celkem 88.833 osob.

Mimo to vědečtí pracovníci přednášeli jako lektoři KSČ, Společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí a osvětových besed na 49 večerech a připravili 19 relací pro Čs. státní rozhlas, čili zapojili se 68 akcemi do dalších kulturně politických akcí.

Pomoc OVM a kronikářům je dalším úsekem činnosti našeho ústavu. Všichni vědečtí pracovníci působili jako poradci v OVM a v jejich pobočkách, pomáhali pracovat na budování expozic v OVM Přerově, Jeseníku, Šternberku a Šumperku, určovali materiál v Hranicích, Bruntále, Lošticích, Přerově, Mohelnici a v Zábřehu atd. V rámci kronikářského střediska byl připraven krajský kronikářský kurs na Sv. Kopečku.

V publikační činnosti je třeba zaznamenat pokračování ve vydávání *Zpráv KVM*, vydání *Sborníku KVM II.A* a zadání do tisku *Sborníku KVM III.A* a *III.B*, vydání musejní *Ročenky museí Olomouckého kraje* a sborníku překladů sov. článků *Z práce sovětských museí*. Krajský vlastivědný časopis pro potíže rázu administrativního se nepodařilo vydat.

Péče o odborný a politický růst se projevovala na pravidelných pátečních desetiminutovkách, dále studiem odborné literatury, účastí na 4 aktivech, na sjezdu museí v Teplicích a na ústředním semináři MŠK.

Je přirozené, že s touto činností je spojena rozsáhlá agenda administrativní a hospodářská. Dále je třeba uvést to, že z největší části byla téměř dokončena vnitřní stavební úprava hlavní budovy včetně instalace ústředního topení a vybavení přednáškového sálu, kde byly postaveny i varhany.

V celé této rozsáhlé práci se projevil klady, ale i nedostatky, na základě jejichž rozboru vznikla řada opatření pro ještě úspěšnější činnost musea v tomto roce. Máme zato, že zejména budování a otevření dalších expozic, dále péče o sbírky, jakož i nové formy osvětové práce zajistí našemu ústavu další růst a umožní ještě intenzivnější rozvíjení musejní a vlastivědné práce, které je tolik třeba právě nyní v období, kdy se konají přípravy k brzkému dovršení výstavby socialismu v naší zemi. Jak mohutné oslavy 40. výročí VŘSR, tak dopis ÚV KSČ, o němž jsme diskutovali a přinesli řadu připomínek, tak letošní oslavy 10. výročí Vítězného února jsou pro nás pobídkou, abychom svoji práci dělali stále promyšleněji a odpovědněji.

jkz

Okresní vlastivědné museum v Bruntále

Po odchodu správce musea na jiné pracoviště zůstalo museum bez pracovníka a důsledkem toho bylo pochopitelně ustrnutí činnosti. Teprve po příchodu nového pracovníka V. Weisera, od srpna 1957 mohlo býti pokračováno v započatém díle. Bylo to především stěhování musejních sbírek do nových depositářů; v této práci velmi účinně pomohly žákovské vlastivědné kroužky, jejichž členové odpracovali 171 brigádnických hodin. Avšak ani tato práce nemohla být dokončena, neboť při

stavebních úpravách místností pro expoziční účely bylo zjištěno, že podlahy nemají potřebnou únosnost.

K oslavám Velké říjnové socialistické revoluce byla instalována výstava „Z bojů dělnické třídy na Bruntálsku“, kterou shlédlo přes 2000 návštěvníků. K Týdnu museí byla ze sbírek musea instalována menší výstavka, která se rovněž těšila značné pozornosti.

Koncem roku byl vydán cyklostylovaný *Vlastivědný zpravodaj Bruntálska*; bude vydáván nadále jako nepravidelný informátor o aktuálních vlastivědných otázkách a současně propagátor musejních akcí.

V rámci musea byly uspořádány také dvě vlastivědné vycházky. Založením 3 vlastivědných kroužků (2 žákovské a 1 kroužek dospělých zájemců) je dán předpoklad k širší součinnosti s veřejností.

Pobočka okresního vlastivědného musea v Čelčicích

Přes nepříznivou skutečnost, že totiž bylo museum až do srpna r. 1957 uzavřeno z technických důvodů, pokračoval správce musea spolu s dobrovolnými pracovníky z řad mládeže i občanstva v práci, vyplývající z poslání musea. Tak byla u příležitosti voleb instalována v agitačním středisku v Čelčicích výstavka, dokumentující život vesnice a její postupující socialisaci a podtrhávající význam voleb i jejich průběh. Z této výstavky byly pak získány nové dokumenty pro musejní sbírky.

V *Ročence museí* (1957), kterou vydalo KVM Olomouc, uveřejnil správce musea článek O archeologických nálezech v Čelčicích.

Teprve koncem roku — po vyklizení místnosti, sloužící za bytovou jednotku — bylo museum opět uvedeno do původního stavu, při čemž byly sbírky revidovány a řádně uloženy (vč. čištění a konservace). Všechny exponáty jsou inventovány, takže naše sbírky čítají ke konci r. 1957 celkem 1420 kusů.

Okresní vlastivědné museum v Hranicích

OVM v Hranicích je dosud (od dob okupace) nouzově umístěno ve staré židovské modlitebně, která je nyní i s přední budovou majetkem čs. církve. Museum má pronajatu jen modlitebnu a nemá žádných depositářů, ani jiných nezbytných místností, tak potřebných k zdárnému rozvoji musea. Situaci dokresluje skutečnost, že kancelář správce musea, jakož i příruční knihovna, je umístěna v radniční budově; také bohatá a vzácná knihovna vlastence J. A. H. Galaše (první veřejná knihovna v býv. monarchii rakousko-uherské) je umístěna mimo museum, na chodbě ONV v zámku právě tak jako knihovna spoluzakladatele musea Arn. Procházky, která se nachází v tmavé a vlhké místnosti v přízemí ONV. Mnohé z musejních předmětů jsou dosud porůznu umístěny na půdách. Je přirozené, že tento stav brání rozvinutí činnosti musea.

Na jaře minulého roku byla ustavena musejní rada, která slibuje býti účinným pomocníkem musea. Bohužel i její činnost je ovlivňována již zmíněným neutěšeným stavem musea pokud se týká jeho prostor. Členové musejní rady se scházejí pravidelně jednou měsíčně (z počátku v čítárně veřejné knihovny, později pohostinně v Domě osvěty).

Sbírky musea byly obohaceny především darem mineralogického musea ve Sverdlovsku (SSSR); využili jsme toho přírůstku také v rámci osvětové činnosti: dar byl k výročí VŘSR vystaven ve výloze na náměstí a budil velkou pozornost obecnosti. Kromě této mineralogické akvizice byly získány i četné předměty historického významu. Koncem roku má museum zainventováno 5810 předmětů.

V časopisu ONV *Za novou vesnici* bylo uveřejněno celkem 10 příspěvků vlastivědného rázu, na jejichž napsání se podílel správce musea i členové musejní rady. V Porubě přednesl správce musea přednášku o dějinách této obce.

Okresní vlastivědné museum v Jeseníku

Sbírkový materiál Okresního vlastivědného musea v Jeseníku byly rozmnoženy o řadu dokladů, získaných jednak vlastními sběry, jednak koupí. Tak byl získán na př. entomologický materiál (3 krabice motýlů, vyskytujících se na území našeho okresu), několik nových nerostů od Vidnavy a z Pomezí, dokumentační historický materiál ze skláren, které v XVI. stol. existovaly v Horní Lipové a j. Mnohé z těchto sběrů budou použity přímo v chystaných expozicích. Koncem října 1957 převzalo museum od Krajské galerie obrazy a plastiky pro stálou galerii v Jeseníku.

Byly splněny základní úkoly, t. j. přebudování a doplnění expozice zoologie, dokončena inventarisace mineralogických sbírek a uspořádáno 6 výstav. Z výstav to byla především stálá výstava o práci MNV a životě našich občanů. Na totéž thema byly postaveny i další 2 putovní výstavy. K tomu je třeba připočítati i vydání brožury o činnosti NV, na níž se museum plně podílelo.

Velmi dobře pracovala musejní rada a její členové. Výsledkem jsou na př. rukopisy (Z e m a n — o procesu s čarodějnicemi, Dr. Z u b r — o Zemském právu na Jánském vrchu v letech 1738—1850), model inkvisiční stolice, používané v historických dobách k procesům s čarodějnicemi (vyrobena podle přesných archivních dokladů), maketa husitského tábora a j.

Kromě těchto všech prací zajistili musejní pracovníci stavbu zídky okolo zámku; na úpravách terénu okolo zámku bylo dobrovolnými brigádami odpracováno 1456 hodin.

Odbočka okresního vlastivědného musea v Kojetíně

Práce musea trpí stále naprostým nedostatkem místností, čímž je bržděna pochopitelně i specifická činnost musejní. Ani v uplynulém roce nedošlo k slibované úpravě našich místností. Situace se zhoršuje úměrně s růstem našich sbírek; v početných přírůstcích v r. 1957 převažuje materiál národopisný.

V rámci osvětové činnosti byla nainstalována výstava obrazů Marie Gardavské (2268 návštěvníků); na celém okrese pak bylo uspořádáno 9 přednášek, besed a vycházek.

Pracovník musea a členové musejní rady uveřejňovali svoje příspěvky ve *Vlastivědném věstníku moravském*, dále v *Naši vlasti* a nejvíce samozřejmě v místních venkovských novinách Kojetínska, v *Pokroku vesnice*.

Při museu vyvíjí úspěšně svou činnost též 1 vlastivědný kroužek, sdružující několik sekcí; nejaktivnější se ukázala sekce archeologická.

Okresní vlastivědné museum v Litovli

V posledním čtvrtletí uplynulého roku 1957 bylo konečně započato s generální úpravou musejní budovy, která bude podle plánu dokončena v r. 1958. V důsledku toho provedl správce musea revisi sbírkových fondů se zřetelem na budování nových expozic a depositářů.

Ostatní práce byla zaměřena ke sbírkovým fondům, které byly rozhojněny celkem o 918 kusů, jež všechny byly již také zainventovány. Z významnějších přírůstků zasluhují zmínky: krásný pantlák hanácké nevěsty z Nákla, středověké kachle z XV. a XVI. stol., nalezené v Litovli, empírové sloupkové hodiny z Litovle a starý obraz na skle (podmalba) ze Tří Dvorů.

Na poli kulturně osvětové práce vykazuje museum řadu úspěšných akcí. V přehledu je charakterisujeme aspoň výčtem: byly uspořádány 2 výstavy, dále 11 výstavek ve výlohách ve městě, proběhla musejní soutěž mládeže, 9 přednášek a 65 výkladů ve sbírkách, při čemž museum navštívilo více než 3500 osob.

V různých časopisech a informačním periodickém tisku uveřejnil správce musea 15 příspěvků (nejvíce v *Nové venici* — Litovel, dále v *Ročence museí* — Olomouc, ve *Vlastivědném věstníku moravském* — Brno a ve *Zprávách KVM*).

Poněkud slabší byla činnost kroužků. V rámci této činnosti byly uspořádány 2 vlastivědné vycházky.

Havelkovo museum v Lošticích

Pro svou činnost získalo museum budovu bývalé židovské synagogy v Lošticích, která bude po provedení příslušných adaptací vhodným stánkem naší činnosti kulturní. S adaptačními pracemi bylo již započato.

Během roku se podařilo zajistit pro musejní účely všechen pozůstalý inventář hrnčířských dílen, čímž byly značně obohaceny dokladové materiály tohoto specifického pracovního oboru našeho regionu. Za doklady starého hrnčířství loštického bylo třeba zajet do Kunštátu a do Strážnice. V souvislosti s touto akcí bylo též prohlédnuto, zaměřeno a zakresleno naleziště loštických pohárů, t. j. střepniště, objevené v r. 1886, znovu pak r. 1894 a po třetí v minulém roce při opravě budovy osmileté střední školy o Lošticích. — Kromě těchto prací se podílel pracovník musea při zajišťování 4 nástěnných maleb na kostelní půdě, pocházejících ze XVII. století. O umístění těchto památek není dosud rozhodnuto.

Havelkovo museum v Lošticích je spoluvydavatelem vlastivědného sborníku *Severní Morava*, vydávaného v Zábřehu. Správce musea publikoval celkem 11 článků, zpráv a pojednání v různých časopisech a periodickém tisku (*Vlastivědný věstník moravský* — Brno, *Naše vlast* — Praha, *Zprávy KVM* — Olomouc, *Nový směr* — Zábřeh, *Nová vesnice* — Litovel a j.). Napsal také přehlednou historii Loštic pro předvolební brožuru „*Loštice*“ a pro chystanou publikaci okresního pedagogického sboru v Zábřeze.

Rozsáhlá byla i agenda musea.

Musejní vlastivědný kroužek absolvoval v uplynulém roce 19 přednášek a 6 vlastivědných vycházek, za velké průměrné účasti široké veřejnosti. Účinná spolupráce byla v tomto směru navázána s musejními kroužky v Litovli, Zábřeze, Mohelnici a v Moravičanech. Jednotliví členové kroužku pomáhali správci musea zejména při průzkumu a při zajišťovacích akcích historických objektů v místě a okolí.

Pobočka okresního vlastivědného musea v Plumlově

Práce v museu byla soustředěna v r. 1957 na sbírkové fondy, poněvadž část expozic, umístěných ve 4. patře budovy musela být z bezpečnostních důvodů uzavřena. K poslednímu dni prosince 1957 je zainventováno celkem 1680 exponátů, vesměs — až na několik málo kusů — z oboru historie.

Při zvláštních příležitostech se uplatnil i vlastivědný kroužek mladých, žáků zdejší 8leté střední školy.

Za uplynulý rok navštívilo zámek a museum celkem 1842 osob, jimž podal správce musea výklad jak k jednotlivým expozicím, tak k historii zámku, a to v 77 případech.

Okresní vlastivědné museum v Prostějově

Pracovníci musea spolu s dobrovolnými pracovníky externími instalovali v budově musea expozici pravěkého oddělení a v zámku v Čechách pod Kosířem expozici o Mánesovi. Tato instalace, již navrhoval prof. B. Fuchs, obsahuje většinou dvou- a trojrozměrný materiál (kresby, akvarely a oleje J. Mánesa). Současně zde byla provedena úprava parku. Kromě těchto expozic uspořádalo OVM celkem 11 výstav. V letních měsících byla instalována obrazová galerie z vlastních fondů. Dále se OVM podílelo na výstavních k volbám, a při instalaci Bezručovy výstavy v Kostelci.

K jednotlivým výstavám byly otištěny zprávy v *Literárních novinách*, *Kultuře* a ve *Výtvarné práci*. Pro některé výstavy byl vydán též katalog. Kromě těchto věcí byly vydány dva sborníčky lidových písní a jako prémie „Čtyři lidové písně o Prostějovsku“. K expozici o pravěku byl vydán průvodce.

Při museu pracují 4 kroužky, z nichž kroužek přátel umění se nemalou měrou podílí právě na pořádání výstav z oboru výtvarného umění; Vlastivědný kroužek ve Vřesovicích a vlastivědný kroužek závodního klubu n. p. Agrostroj v Prostějově, vyvíjejí činnost přednáškovou, výstavní a pořádají též vlastivědné vycházky. Jako speciální kroužek je při museu kroužek přírodovědný, jehož členové provádějí sběr přírodnin v terénu a připravují jej pro budoucí expozice. Zejména díky práci tohoto kroužku zaznamenaly sbírky našeho musea přírůstek o 1800 kusů.

Okresní vlastivědné museum v Přerově

Situace musea se proti roku 1956 v loňském roce podstatně zlepšila, a to jak v záležitostech správních (získán nový trvalý pracovník), tak v budování nových expozic i v musejních sbírkách a především v činnosti dobrovolných pracovníků, sdružených v musejní radě OVM.

Pracovníci musea spolu se členy musejních kroužků vybudovali expozici v „Památníku J. A. Komenského“ a expozici „Pravěku Přerovska“. Kromě těchto expozic byla instalována ukázka z nově připravovaného přírodovědného oddělení; v sálech musea byly dále zpřístupněny 3 výstavy (Archivní výstava starých dokumentů města Přerova, Krajská výstava výtvarných prací učitelů, Výstava o nové výstavbě Přerova do r. 1970). Ve spolupráci s Krajskou galerií v Olomouci byla v obrazové galerii instalována stálá výstava „Moravské výtvarné umění XX. stol.“ Nové úpravy byly provedeny v expozicích: mineralogické, entomologické a hanáckého národopisu.

Také v musejních sbírkách byl učiněn značný krok vpřed. Nově byla uspořádána sbírka starých zbraní, sbírka obrazů a fotografií starého Přerova. Intenzivní sběr, prováděnými dobrovolnými pracovníky a členy musejní rady, přinesl cenné materiály. Z nejcennějších jsou jedinečné nálezy z období tzv. lukostřelců zvoncovitých pohárů, zejména nálezy zajímavých kamenných tvarů nátepic, pazourkových šípů a zlatých náušnic, pak pozůstatky slovanských pohřebišť s kostmi a nádobkami z Hor. Moštěnice a Předmostí s kovovou sponou a různé zbytky mamutích kostí.

Rozsáhlá přednášková činnost byla umožněna především díky členům musejní rady. Řadu přednášek v okolních obcích pronesl předseda musejní rady, J. Dostál. Mnohé přednášky a slavnostní projevy byly předneseny u příležitosti otevření našich expozic a jiných kulturních akcí.

O činnosti OVM a k různým výročím bylo uveřejněno mnoho článků historických v různých místních časopisech (zvl. v *Novém Přerovsku*, *Časopise OPS učitelstva* a j.), v místním rozhlase a další relace i v rozhlase po drátě.

Musejní rada vzrostla během roku na 35 členů. Při museu pracuje celkem 9 kroužků, vesměs velmi aktivních.

Okresní vlastivědné museum v Rýmařově

Podle rozhodnutí rady ONV v Rýmařově a se souhlasem KNV v Olomouci přešlo OVM Rýmařov do stavu depositního a správou jeho fondů byli pověřeni pracovníci archivu v Janovicích, J. Matyska a Fr. Spurný.

Několikeré stěhování, jež musejní sbírky v minulosti prodělaly, projevilo se pochopitelně na sbírkovém materiálu (poškození, zcizení). Přírůstků sbírkových bylo málo, neboť sběr byl v r. 1957 prováděn pouze náhodně; sbírkové předměty jsou všechny podchyceny v přírůstkovém katalogu.

Velmi úspěšná byla výstava „Cestou Hanzelky a Zikmunda“, spojená s úvodní přednáškou. Kromě této výstavy uspořádalo museum menší výstavku v rámci předvolební kampaně.

Některé sbírkové předměty, které nemohou najít v našem museu uplatnění, byly předány ústředním museím (Náprstkovo museum, Národní technické museum).

Publikační činnost byla omezena jen na zveřejnění nálezové zprávy ve *Vesnických novinách Rýmařovska*.

Okresní vlastivědné museum ve Šternberku

OVM ve Šternberku vzniklo přeměnou bývalého městského musea ve Šternberku, které ve svých sbírkových fondech mělo jen materiál městský a německý. Proto bylo hlavním úkolem správy okresního vlastivědného musea doplnění těchto fondů musealiemi českými a charakteru venkovského. Tento úkol se nám zdařil a dnes máme mezi 3636 předměty mnoho dokladů z venkovského prostředí i z dějin dělnického hnutí; převažuje ovšem materiál historický.

Přípravné práce v budování exposic pokročily již natolik, že pro rok 1958 plánujeme instalaci a zpřístupnění exposic všech oddělení musea.

Za uplynulý rok 1957 byly uspořádány celkem 3 výstavy (3260 osob) a v městě instalováno 21 výloh na různá musejní themata. Kromě toho vykazuje museum ve své vlastivědné činnosti 35 vlastivědných besed a přednášek, zvláště pro mládež.

V rámci publikační činnosti vydal správce OVM J. Valíček vlastivědnou příručku o šternberském okrese (vydal Krajský ústav pro další vzdělávání učitelů v Olomouci), která je již rozebrána. Ve *Venkovských novinách* uveřejňoval jednak na pokračování (24) pověsti ze Šternberska, jednak 21 článků z vlastivědy a historie dělnického hnutí na okrese. Na podobné náměty pronesl též celkem 4 relace v městském rozhlase.

Při OVM pracují 3 vlastivědné kroužky, které vydatně pomáhají zejména při sběru musejních materiálů, ale také při instalačních a konservačních pracích. Mimořádně cenné starožitnosti přináší zejména naše mládež, již naše vlastivědné besedy povzbudily a upozornily na potřebnost takového sběru. A tak právě díky naší mládeži byly zajištěny mnohé cenné doklady a památky (nález Krakovičského pokladu 65 grošů, dřevěný relief s legendou o sv. Kunhutě ze XVI. stol., cenné památky na Sovětskou armádu a boje z roku 1945 a j.).

Okresní vlastivědné museum v Tovačově

Rok 1957 byl úspěšný zejména pokud se týká přírůstků našich musejních sbírkových fondů. Kromě vykopávek z Lobodic byla získána řada starých předmětů užitkových, jako na příklad nejstarší typ jednořádkového secího řepného stroje, nádherně vykládaný selský stůl s trnožím z r. 1757 a mnoho jiných, jež sami občané přinesli, z vlastního popudu po zhlédnutí našich musejních sbírek. Celkem bylo zainventováno 161 předmětů, kromě předmětů získaných z vykopávek.

V osvětové činnosti zasluhuje zmínky instalace „Myslivecké výstavy“, na níž museum spolupracovalo s mysliveckým sdružením. Kromě toho byly uskutečněny 2 vlastivědné přednášky. V časopise *Naše vlast* byl uveřejněn článek správkyně musea.

Při museu pracují dva kroužky, z nichž první znamená — vzhledem ke své činnosti — nesmírný přínos pro museum (různé práce konservační, sběratelské, provádění hostů ve dnech klidu, ba někteří členové přispívají i po stránce odborné řemeslné práce). Druhý kroužek sdružuje studující mládež a jeho činnost spočívá jednak v pomoci členům kroužků dospělých, jednak se zaučuje v metodice musejní práce.

Okresní vlastivědné museum, pobočka v Uničově

V uplynulém roce získalo museum nové místnosti pro svou práci. Jedním z úkolů bylo proto přestěhování musejních fondů do této nové budovy, při čemž se aktivně účastnili členové vlastivědného kroužku. Důsledkem přestěhování také bylo, že jsme mohli započít s přípravnými pracemi pro instalaci exposice výstavy socialismu Uničovských strojireň; tato exposice má být zpřístupněna v první polovině r. 1958.

U příležitosti národního Týdne museí byla v Uničově instalována výstavka z historie města Uničova, na níž byly vystaveny i cenné staré pergamenové listiny, týkající se našeho města. K této příležitosti byly také vysílány místním rozhlasem relace,

a to převážně z historie města Uničova. Kromě toho byla uspořádána putovní výstava „Dnešní Egypt“.

Činnost vlastivědného kroužku byla zaměřena nejen na přednášky a vlastivědné vycházky (celkem 21 schůzek), ale i na sběr materiálů a zajišťování starých památek, nehledě k vlastní pomoci pro museum (viz shora).

Ve sbírkách musea přibýlo zejména mnoho dokladů archeologických (56 kusů celkem).

Okresní vlastivědné museum v Zábřeze

Pro adaptační práce na budově musea nemohlo býti započato s budováním expozic. Přesto byly uspořádány 2 výstavy (ke 40. výročí Velké říjnové socialistické revoluce), na jejichž instalaci se podílel hodně i náš vlastivědný kroužek. Tento kroužek, založený původně při DO, se přičlenil úplně k museu, jemuž kromě své přednáškové činnosti pomáhal i při sběru materiálu pro musejní sbírky. Celkem bylo předneseno 30 přednášek a absolvována 1 exkurse s žákovským kroužkem. V místním rozhlase přednesl pracovník musea relaci o pamětihodnostech města Zábřeha.

OVM se podílí na vydávání sborníku *Severní Morava*. Také v časopise *Naše vlast* byl uveřejněn příspěvek z našeho musea. Přínosem pro relaci v OVM byla činnost musejní rady, která usměrňovala jak práci musea samotného, tak i vlastivědného kroužku.

Z OVM v Šumperku a pobočky OVM v Javorníku zprávy nedošly.

Z přírůstků ve sbírkách KVM

Přírodovědecká oddělení

● **Paleontologické oddělení.** Intenzivní sběry pokračovaly zejména na těch lokalitách, kde byla zpracovávána fauna již řadu let. To platí především o nalezištích devonské fauny v Horním Benešově a Čelechovicích. Sběry referentovými a jeho nejbližších spolupracovníků byly odtud rozmoženy sbírky o další sérii zbytků trilobitů, a to druhů z moravských krajů většinou dosud neznámých, o kolekce krásně zachovaných brachiopodů a korálů. Závažný materiál byl získán dále z miocenních jílů z Lošticka (převážně gastropoda a lamelibranchiata); mimořádná pozornost byla věnována glaciofluviálním sedimentům na Vidnavsku, odkud pochází většina severské staropaleozoické fauny, přivlečené k nám v pleistocénu ledovcem. Byla odtud získána řada valounů s faunou, která čeká dosud na preparaci a určení. Ojedinelý nález patrně neurčitelného zbytku křinoida od Medlova a opakovaný nález tentakulitů odtud rozmnožily rovněž doklady o fauně v období devonu. Mimořádným přínosem je nasbíraná kolekce eocenních fosilií z okolí Bojnic, kraj Nitra, která čítá několik desítek zbytků korálů, numulitů, gastropodů a lamelibranchiát, jež vhodně doplní po zhodnocení založenou systematickou sbírku paleontologickou. Důležitým přínosem jsou také bohaté kolekce faunistických asociací, zejména ze svrchního devonu Góru Bardzkich a okolí, které referent nasbíral na služebních i soukromých cestách v polském pohraničním území jako host Inst. Geologicznego ve Wroclawi. Tento materiál, který pochází zejména ze známých lokalit Dzikowce a Górnego Mokrzyszówa, může se stát dobrým vodítkem při řešení stratigrafických otázek v moravsko-polském pohraničí a obsahuje několik desítek kusů korálů, clymení a fragmentů krunýřů trilobitů (vedle jiných zbytků fauny). — Mimo tyto větší sběrné akce byly sondážně sledovány a systematicky, byť i etapově, vykořisťovány i známé lokality třetihorní (např. Dolní Nětčice, okolí Olomouce atd.) i druhohorní (např. kladská křída na Zábřežsku).

Budování základní srovnávací paleontologické sbírky systematické pokročilo již tak daleko, že bylo možno přikročit k nákupu materiálu dosud zastoupeného málo nebo nezastoupeného, anebo takového dokladového materiálu, který pro své vynikající zachování může být použit v chystané expozici. Tak se podařilo získat kupy zbytky hmyzu v jantaru, kolekci základních vzorků fauny z klasických oblastí v ČSR (B. K o v e r d y n s k ý, M. H o m o l á č), a darem a výměnou několik druhů paleogenních korálů ze slovenských nalezišť (Krajské Nitrianské Múzeum). Vcelku představují přírůstky paleontologických sbírek za r. 1957 několik set cenných exemplářů, které nyní čekají na preparaci a své zhodnocení.

Vladimír S t r n a d

● **Botanické oddělení.** Vzhledem k tomu, že ve sbírkových fondech oddělení se práce soustřeďovala především na uspořádání herbářových sbírek nemohl se provádět vlastní intenzivní sběr tou měrou, jako by bylo žádoucí. Dosavadní abecední uspořádání herbářových fondů však vůbec nevyhovovalo a nemohlo ani dobře sloužit studijním potřebám a proto bylo nutno přeměnit dosavadní abecední uspořádání na systematické. Při celkovém počtu cca 70.000 položek to byla práce nemalá, podařilo se ji však zvládnout natolik, že všechn herbářový materiál je roztríděn do čeledi; další podrobnější roztrídění do rodů a čeledí není sice ještě ani zdaleka hotovo, avšak již takto může herbář mnohem lépe sloužit při studiu našich sbírek.

Z nových přírůstků jsou zvláště sběry lichenologické a bryologické, jež obohatily značně sbírky botanického oddělení; lichenologické sběry pocházejí od Ing. dr. A. V ě z d y a bryologické sběry provedl dr. J. D u d a. Jsou mezi nimi mnohé cenné doklady, ve stávajících sbírkových fondech oddělení nezastoupené. Z vyšších rostlin pak zasluhuje zmínku získání několika dokladů z lučních porostů v oblasti Véska—Pohořany, kde se dosud dochovaly rašelinné plošky s význačnou květenou; sběry zde prováděl referent.

Z ostatních sbírek představuje význačný přírůstek soubor kreseb rostlin, kreslený herbář, jehož autorem je Ing. arch. K. Sedlák z Olomouce; tento herbář obsahuje celkem 700 kreseb, většinou našich domácích rostlin a hub, v akvarelovém provedení (akvarel + tužka).

Bohumil Š u l a

Historická oddělení

● **Oddělení olomucian.** Série olomouckých akvarelů malíře Biely v ikonografické sbírce byla rozmnožena o fotografické snímky dalších prací, uložených ve Slezském muesu v Opavě (Kl. Hradisko, kostely: sv. Mořice, sv. Kateřiny, sv. Michala, dominikánů a repliky akvarelu kostela sv. Michala). Dále přibyla do ikonografické sbírky řada dalších listů Hölzlůva alba (M. V o j n a r o v á), lepty K. Wellnera (Kraj. galerie Olomouc), Delsenbachova rytina plumlovského zámku (Antikvariát Praha), původní fotografie interiéru dominikánského kostela P. Marie před regotisací r. 1884 (T. D i v i n a), snímek hostince U dřevěného zvonu z r. 1903, Farského litografie portrétu K. Sladkovského z r. 1863 (Antikvariát Praha), kopie portrétů F. Ř. Gianniniho podle originálu na faře u sv. Mořice, Viléma Prusinovského z Víckova (B. H u b á č k o v á) a Sadelerovy rytiny Františka z Dietrichštejna z r. 1604. Ze zaniklého hostince U dřevěného zvonu bylo získáno domovní znamení (Z. K r a u s o v á), zmenšené kopie pamětní desky na schůzku Vladislava II. s Matyášem Korvínem, umístěné v Olomouci na domě č. p. 433, zhotovil její autor V. Hořínek. Z památek písemné povahy byla zhotovena kopie théky XI. knihy olomouckých zemských desk z l. 1464—1466 (Ing. J. P í s a ř í k), rukopisu písně A. Förchtgotta-Tovačovského „Přijde jaro, přijde“, titulních stran Ludvíka z Dietrichů „Písní vlasteneckých“ (B. H u b á č k o v á), V. Furcha „Básní“ z roku 1843 a „Poutnické“ z r. 1848 (J. Š t e n c e l) a originály vyhlášek o zahájení před-

nášek na olomouckém lyceu z r. 1825 a Františkově universitě z r. 1828 a 1835 (StA Olomouc).

● **Vojenské oddělení.** V Olomouci-Černovíře byl nalezen hrot rakouského důstojnického spontonu (patrně z obležení Olomouce r. 1758), bohatě zdobený vybíjeným stříbrným dekorem (F. Pohlídal). Do sbírky ručních palných zbraní přibyl významný kus, revolver soust. Colt, patent 1849, výrobek tov. v Innsbrucku (Voj. hist. museum, Praha). Ikonografická sbírka byla obohacena o portréty vojevůdců Š. Bočkaje (Antikva, Praha), A. Ostrowskiho, J. Uminskiho, H. Nelsona, H. Bertranda, G. Gourgauda, F. Kellermanna, J. Moncyho, archiv. Karla (F. Navrátil), kopie portrétů Prokopa Holého, P. F. Bechade de Rochepina (B. Hubáčková) a rytiny, zobrazující výslech slavonínského sedláka pruským králem Friedrichem r. 1758 (Rozmnožovna, Olomouc). Odlitek busty generalissima A. V. Suvorova provedl pro expozice ak. sochař J. Ptáček. Z významnějších přírůstků sbírky vojenských významností možno uvést německý Železný kříž 1914, rak.-uh. velkou stříbrnou medaili Za statečnost (VHM Praha) a rak.-uh. odznak střelce (K. Morav). Z památek mladšího období byl získán náhrobní nápis sovětského nadporučíka Bruna Jakovleviče Šmidta, který padl v okolí Bělkovic (o. Olomouc) 8. května 1945 (dr. Š. Brettschneiderová - Zmrzlíková).

● **Zemědělské oddělení** získalo dvě mosazné ozdoby koňských strojů z 19. století s provoznickými motivy (Kohoutová) a figurky zemědělských pracovníků ve 14. století, vytvořených podle miniatur oseckého kalendária.

● **Lapidarium** získalo kamennou plastiku lidské masky se stěny nádvořího traktu domu č. 10 na Pekařské ulici v Olomouci.

● **Numismatické oddělení.** Nejvýznamnějším ziskem byl depot mincí z Olomouce-Nových Sadů (trať U haltýřů, č. 588), uložený na počátku vlády Václava IV. Z obsahu dvou dochovaných nádob bylo zachráněno 151 pražských grošů (Jan Lucemburský, Karel I.) a 649 parvů a haléřů (Václav II., Jan Lucemburský, Karel I., Václav IV., město Vratislav). Dále bylo získáno 615 mincí s nádobou, část nálezů z Pěčína (o. Litovel), objeveného r. 1925, který původně obsahoval 917 mincí. B. Levý, který tento nález později získal, daroval 55 kusů městskému museu v Přerově (zde se jeho existenci nepodařilo zjistit) a 247 kusů R. Nitschemu. Z nálezů mincí v Olšanech (o. Prostějov, po r. 1930) byl získán toliko půlkrejcar arcibiskupství salcburského z r. 1527 (Dr. T. Soušek). Z jednotlivých zisků: 3krejcar Ferdinanda II. (A. Zavadil, nález poblíž Křelova), 3krejcar z r. 1620, 6krejcar z r. 1688, jeton Ludvíka XVI. z r. 1791, 2 orientální mince (J. Stoupal), saské tolary kurfiřta Jana Jiřího z r. 1627 (J. Basler) a vévodů Bedřicha Viléma a Jana z r. 1594 (M. Číhalová), 3krejcar Jindřicha Šlika z r. 1631 (?) (Dr. T. Soušek), medaile rodiny Marie Terezie a Františka Lothrinského, k různým výročním císařům Františka Josefa I., jiné (V. Kamenný) a Petra Bezruče (J. Tříška). Z novodobých přírůstků uvádíme pamětní 10 Kčs k 250. výročí inženýrských škol v Praze a soubor mincí, bankovek a státovek, vydaných na území českých historických zemí v letech 1940—1952 (Státní banka Československá Praha).

● **Oddělení historické archeologie.** Při přemístování polního kříže v Toveři (o. Olomouc) dne 14. 9. 1957, byla uvnitř objevena skleněná schránka, obsahující pamětní záznam z r. 1862 (kříž byl zhotoven olomouckým kameníkem Arnoštem Mělnickým za 160 rýnských r. č., posvěcen dolanským farářem, uveden seznam cen zeměděl. produktů v Olomouci k 27. srpnu 1862, podpisy

představenstva a dělníků, kteří spolupracovali), 4 bankovky z let 1858—1860 a 5 mincí z let 1849—1861. Do schránky, která byla uložena zpět do kříže, byly vloženy z původního obsahu toliko mince (velmi poškozená papírová platidla a zápis ponechán v KVM), ke kterým byly přiloženy drobné současné mince, regist původního rekonstruovaného záznamu a pamětní zápis MNV v Toveři. — Z nedostatku starších hmotných dokladů hornictví a hutnictví byly zhotoveny kopie dvou stránek Jiřího Agricoly *De re metallica libri XII* (vydání z r. 1657) a zmenšené kopie hornických nástrojů podle ilustrací téhož díla, odlitek vročení 1680 a monogramů podnikatelů ze štoly u Vernířovic (viz *Zprávy KVMO* 1956, str. 106) a kopie technického popisu s nákresem vysoké pece na janovickém panství v 18. století.

Václav Burian

● **Národopisné oddělení.** Národopisné sbírky vzrostly o 122 čísel. Mezi přírůstky je řada cenných předmětů, týkajících se zpracování lnu, zvláště z obce Jedlí na Zábřežsku, odkud přibyl i tkalcovský stav instalovaný s rozdělaným dílem v národopisné expozici v Náměšti na Hané. Instaloval jej tu poslední tkadlec Josef Enter z Jedlí čís. 121. Dále přibyl staré hrabice „rožence“, cepy, dřevěné formy na máslo, sýr a perník, krojové hanácké součásti, dřevěná socha sv. Floriána z Náměště na Hané. Paní Marie Procházková, vdova po básníku F. S. Procházkovi, věnovala museu jeho knihovnu s některými rukopisy a osobními památkami na jeho otce Dominika Procházkou, kováře v Náměšti na Hané. Mimo to přibyl i špalíčky kramářských písní a 7 nově zapsaných písní ze Záhoří.

Jaroslav Kanya

● **Oddělení dějin kapitalismu a dělnického hnutí.** Vzhledem k tomu, že kniha přírůstků ani inventář nebyly v oddělení před nástupem nynějšího referenta vedeny, není možné dnes vykávat nějaká přesná čísla přírůstků.

Provisorní kniha přírůstků byla založena 16. X. 1957 a do 31. XII. 1957 je zde zapsáno 70 čísel. (Nejsou zatím zachyceny nové reprodukce novinového materiálu.)

Sběr materiálu v druhém pololetí 1957 byl podmíněn přípravou expozice a ovlivněn krátkou lhůtou jejího otevření. Hlavní pozornost byla tedy věnována archivnímu materiálu, z něhož byly pořízeny fotokopie. Hlavní materiály byly získány z SA Janovice, SA Brno, AÚD KSČ a od s. J. Synka. Kromě toho byl proveden podrobný průzkum *Hlasu lidu* 1918—1921, *Stráže lidu* 1920 až 1932, *Stráže severní Moravy* 1918—1920, *Moravského večerníku* 1934—1939. Takřka vše, co je nyní v expozici, bylo získáno v tomto pololetí.

Z archivního a novinového materiálu byl získán základ písemného materiálu k prosincové stávce. Pokud tento materiál není na negativech, byly z něho pořízeny výpisky. Nejvíce materiálu bylo k této otázce získáno z SA Brno a doplněn byl z SA Janovice. Podobným způsobem byl získáván materiál i k ostatním problémům (krise, okupace atd.), není však už tak úplný.

Za nejdůležitější materiál — kromě dokumentů o prosincové stávce — považují materiály, získané od J. Synka z Prostějova. Jde o několik fotografií, věci memoárového charakteru a drobností k činnosti Odbočky zahraniční Národní rady v Rusku v r. 1918.

Vladimír Lesák

Autoři prvních expozic Krajského vlastivědného musea v Olomouci o své práci

Po otevření prvních částí výstavních sbírek krajského musea v Olomouci dne 24. listopadu 1957 byly tyto dílčí úseky podrobeny kritice na veřejné diskusi, o níž

referoval v 75. čísle *Zpráv KVM* dr. J. K a n y z a. K doplnění informací, které jsou našim čtenářům známy z tohoto diskusního záznamu, i pro širší seznámení s metodami, jakých bylo při práci užito, vyslovují se nyní autoři jednotlivých oddělení.

Metoda práce na thematickém plánu oddělení feudalismu byla zaměřena podle zásad, obsažených v článku V. J o c h m a n a „Projektová dokumentace pro budování musejních expozic“ (*Zprávy KVMO* č. 58) a J. B e n e š e „Budování expozic ve vlastivědných museích (tam. č. 61). Po obsahové stránce se práce opírala o příslušné oddělení thematické struktury (viz *Ročenka museí Olomouckého kraje* 1955, s. 82–84) a these obsažené v Přehledu československých dějin I. (ČČH II, 1954). Dobové rozpětí expozice, zahrnující zhruba osm století, si vyžádalo rozčlenění na menší časové úseky, pro něž užito termínu themat. První thema expozice, raně feudální období, je časově ohraničeno rokem 1055 (první zpráva o Olomouci v Kosmově kronice) a počátkem 13. století. Druhé thema, období vrcholného feudalismu, obsáhlo meziobdobí do počátku husitské revoluce, jejíž průběh tvoří třetí poměrně obsáhlé thema, vymezené obdobím 1419–1437. Čtvrté thema, znovuupevnění feudalismu, tvoří časový úsek 1437–1620, období prosazení a utužení druhého nevolnictví 1620–1781 páté thema, šestý a poslední thematický úsek je období rozkladu feudálního společenského řádu a přechodu ke kapitalismu (1781–1848). Tato themata se pak rozpadají na různý počet problémů, které opět tvoří nestejný počet panelů a vitrin s dokladovým materiálem. Výběr problémů, v rámci tematů seřazených podle zásady o základně a nadstavbě, přihlíží z jednotčího hlediska na dobové znaky platné obecně i specificky krajově. Rozdílná povaha jižní a severní části kraje si vyžádala dbáti správné proporcionality při sledování vývoje zemědělství, hornictví a průmyslu, v souladu s vývojem výrobních prostředků a vztahů, s tím pak související revolučností lidových mas. Nebyla ovšem opomenuta okolnost, že expozice jsou v krajském centru, bylo tedy v mezích daných možností věnováno patřičné místo Olomouci jako starému středisku politickému, církevnímu, kulturnímu a vojenskému. Závažnost některých problémů, které postrádaly v základních sbírkách jakéhokoli dokladového materiálu, vynutila si užití nových forem, jak daný problém doložit. Bylo proto v řadě případů použito výhradně nebo z velké části cizího knižního a archivního materiálu, maket a rekonstrukcí trojrozměrných dokladů. Poměr materiálů původních a uměle vyrobených je v prvním thematu téměř stejný, v druhém thematu je původních exponátů asi pětina ve třetím asi jedna třetina, stejně ve čtvrtém, v posledních dvou thematech pak dosahuje asi tři čtvrtin. Potřeba použití cizího materiálu ovlivnila částečně nepoměrně nízké uplatnění sbírkových fondů v té šíři, jak je byli zvyklí vidati návštěvníci starého musea. Kritický výběr propustil do expozic sotva několik procent z bohatých fondů základních sbírek (u numismatiky dokonce asi 0,5 ‰), což však není na újmu práci vědecké, pro kterou jsou otevřeny studijní fondy. Užití textů bylo připuštěno jen v minimální míře, přesto nutno počítati při ideálním studiu textů asi s hodinovým nárokem. Hierarchie nápisů je rozdělena do osmi skupin, z nichž nejpodřízenější, etiketáž exponátů, bude pro potřeby hlubších zájemců rozvedena v připravovaném průvodci *Olomoucký kraj za feudalismu*.

O další části, která zachycuje období let 1918–1945 nelze mluvit jako o trvalé expozici. Byla sice budována na základě thematické struktury určené pro expozici v pravém slova smyslu a vycházela ze zásad, vytyčených v citovaných člancích, provedením a obsahem však neodpovídá obsahu pojmu trvalé expozice. Záměrně byla — z různých důvodů — budována jako dočasná výstava, ovšem s tou perspektivou, že se stane základní kostrou pro instalaci expozice.

Z tohoto důvodu také nebyla věnována pozornost všem otázkám politického, hospodářského a kulturního vývoje kraje, ale omezila se jen na nejzákladnější otázky vývoje politického a mnohde byl tento rámec ještě zúžen na problematiku dějin dělnického hnutí v období kapitalistické republiky.

Toto pojetí vycházelo z principu, že tím hlavním a základním, co je nutno v období první republiky sledovat, je boj dělnické třídy, vedené KSČ proti kapitalistické

kému třídnímu panství, za stát socialistický a že tomuto hlavnímu problému jsou ostatní podřízeny.

V pěti odděleních rozčleněných podle ustálených periodisačních hledisek (1918 až 1921, 1921–1929, 1929–1934, 1934–1938, 1938–1945), jsou tedy sledovány hlavní politické a hospodářské boje proletariátu Olomouckého kraje. V jednotlivých odděleních pak byla vyvinuta snaha podtrhnout a zvýraznit typické charakterizační momenty toho kterého období. Tak v letech 1918–1921 jistě dominuje rozhodná srážka proletariátu s buržoasií v boji o charakter republiky – prosincová generální stávka 1920. v období 1921–1929 je touto dominantou stabilisace kapitalismu a bolševisace KSČ. Obě tyto otázky se však bohužel nepodařilo zcela přijatelně vyjádřit. Většího úspěchu bylo podle našeho názoru dosaženo v zachycení období 1934–1938, kde za uzlový bod byly považovány události kolem Mnichova.

Materiál, použitý v této instalaci je převážně plošný a navíc pouze ve fotokopiích. Tento fakt má řadu příčin, z nichž nejzávažnější jsou ty, že politické dějiny se velmi těžko dají vyjádřit materiálem trojrozměrným a pak, že sbírky KVM nemají zatím dostatek hodnotného materiálu originálního.

Sluší se ještě poznamenat, že instalování této dočasné výstavy, jejímž hlavním posláním bylo vytvořit historický úvod pro trvalou expozici budování socialismu, přineslo mnohé zkušenosti a poznatky a znamenalo ověření si správnosti či nesprávnosti postupu a metod pro budování trvalé expozice dějin kapitalismu, která se bude jistě setkávat – především po stránce materiálové – ještě s mnoha obtížemi.

Oddělení historie výstavby socialismu se dělí do čtyř částí – temat podle běžné periodisace: období přechodu k socialistické revoluci 1945–1948, první pětiletka, období upevnění soc. hospodářství mezi první a druhou pětiletkou, druhá pětiletka a výhled. V těchto tematech je podán vývoj kraje komplexně – vychází se vždy z oblasti politické jako určující, ukazuje se vývoj kraje po stránce hospodářské, kulturní a částečně i způsobu života. Důraz je v jednotlivých tematech položen vždy na tu oblast, která je pro ně charakteristická: 1945–1948 politický vývoj, první pětiletka průmysl, 1953–1955 zemědělství, druhá pětiletka a výhled zemědělství a výstavba. Toto zdůraznění je vyjádřeno i komposičně. Oblasti hospodářství a kultury tu ovšem jsou zachyceny jen v hlavních vývojových liniích, spíše hospodářsko-politicky a kulturně politicky, detailní rozvedení obrazu krajového průmyslu, zemědělství i kultury především po stránce technické budou úkolem dalších oddělení socialistického hospodářství a kultury, která se v tomto pojetí stávají vlastně malými krajskými průmyslovými a zemědělskými musei, se specifickou náplní vzhledem k oddělení historickým.

V oddělení je použito téměř výlučně krajového materiálu. Materiál nekrajový, celostátní, je zařazen ve velmi malém rozsahu tam, kde je toho nezbytně třeba pro podtržení souvislostí kraje s vývojem celostátním, jako jakési východisko krajového vývoje (na příklad protokoly sjezdů KSČ, některá usnesení strany a vlády, státní vyznamenání, cvičební úbory pro spartakiádu apod.). Již tento výčet ukazuje, že sama hranice mezi krajovým a celostátním materiálem je velmi plynulá, daleko více než v minulosti je kraj součástí celku, nelze jej od tohoto celku odloučit, samostatný vývoj kraje neexistuje. Jde spíše o to ukázat, jak se celostátní vývoj konkretisuje na území kraje, a to bez použití některých materiálů dosahu většího než krajského není vůbec možno.

Pokud jde o povahu exponátů, převažují nám stále plošné, papírové materiály. Protože však základní dělicí čára mezi skutečným musejním předmětem a materiálem pomocným neide mezi materiály plošnými a trojrozměrnými, nýbrž mezi původními doklady a jiným pomocným materiálem, nemusí to být samo o sobě na závadu. Plošné materiály jsme zařadili v originálech a jen výjimečně a dočasně ve fotokopiích (z technických důvodů, všechny budou nahrazeny věrnými faksimilovými otisky, působícími dojemem originálů, takže z expozice vymýtíme úplně nepříjemnou šedost fotokopii, snižující silně účinnost). Všude, kde to bylo možné,

zařazovali jsme materiál trojrozměrný (výrobky, jiné hmotné doklady, hlavně ovšem modely a makety — podotýkám, že tyto modely považujeme za původní musejní doklady, nikoli za materiál pomocný!). Nebyly zařazeny z technických důvodů plánované modely všechny, i tak se na první pohled zdá, že je jich až moc — to je ovšem vyvoláno tím, že expozice není výtvarně dořešena, jak o tom bude řeč dále. Dále je použito výtvarných doplňků (plastiky, obrazy), i zde většinou volených tak, aby měly současně charakter musejního předmětu (model pomníku, odhaleného v kraji, obraz, zachycující brigádu mládeže v pohraničí v kraji a pod.). Skutečného pomocného materiálu je použito velmi střídavě: jen několik map a 2–3 grafy.

Hierarchie textů je provedena podle stejných zásad jako v odd. feudalismu: celé oddělení, každé thema i každý problém mají svůj hlavní text, vyjadřující jeho náplň, kromě toho je drobná etiketáž, vysvětlující každý exponát. Jako hlavních textů je použito zásadně citátů vedoucích politických a jiných činitelů nebo citátů z usnesení strany a vlády. Toto použití citátů považujeme za účelné, protože přesně vyjadřují obsah daného thematického nebo problému, dokonce přesněji než by se to podařilo našemu textu vlastnímu, navíc jsou nesporně přesvědčivější. (Pro jiné oddělení to ovšem nemusí v takovém rozsahu platit.) Textů je poměrně dost, rozhodně však nepřevládají nad dokladovým materiálem.

Architektonické a výtvarné řešení je plně podřízeno obsahu. Vytvářejí se kóje v souladu s thematickými celky, které prostor sálu rozdělují do menších celků. O toto pojetí bylo mnoho sporů: považujeme je však za správné především s hlediska obsahu a nakonec — což je ovšem specifické pro daný sál s velmi nízkým stropem, který nedovojuje dlouhé a široké průhledy, i s hlediska architektonického. Každá kóje, obsahující jedno thema (na př. první pětiletku), je komponována jako celek s dominantou, charakterisující náplň (na př. v tomto thematickému to má být velký model jeřábu z Uničovských strojíren). V souladu s celkovým ideovým řešením sálu (od Velké říjnové socialistické revoluce ke komunismu) je celé oddělení svázáno delším úzkým průhledem od plastiky sovětského vojáka — osvoboditele na plastiku symbolisující cestu ke komunismu (model pomníku pro Javoříčko). Vážným nedostatkem ovšem je, že oddělení není výtvarně dořešeno. Z různých důvodů neproběhla příprava tak, jak by bylo třeba, takže jde vlastně hlavně v detailech spíše o improvizaci. To vedlo k řadě nedostatků, snižujících celkový účín: přeplněnost oddělení, disproporčnost většiny modelů, nedostatečná sladěnost jednotlivých exponátů a pod. Považuji za povinnost výslovně prohlásit, že architekti na těchto záležitostech nenesou vinu, udělali v daných podmínkách, co bylo možné. Stejně by bylo po mém soudu nesprávné usuzovat z těchto nedostatků, vzniklých nedokonalým uskutečněním jistých ideových zásad, na nesprávnost těchto zásad samých.

Pokud jde o metodiku přípravy, platí i zde to, co bylo řečeno o odd. feudalismu. Po těchto zkušenostech můžeme prohlásit, že tato metodika se plně osvědčila a že výsledek je tím lepší, čím důsledněji byla dodržena. Nedostatky pak vznikají hlavně nedůsledností přípravy. V. Burian — Vl. Jochman — Vl. Lesák

Novodobé hanácké chmelařství

Na Moravě se pěstoval chmel už za feudalismu, kdy pěstители byly převážně panské velkostatky a města. Po roce 1848 s pádem feudalismu chmelařství na Moravě zaniká a chmelnice se objevují na Tršicku až po roce 1861. Za obnovitele hanáckého chmelařství je obecně pokládán Hynek Florýk, rolník z Tršic, který si v roce 1861 opatřil sazenice chmele ze Žatce a osázel jimi pole za svou usedlostí. To byla první chmelnice v Tršicích. Chmelu se v Tršicích dobře dařilo, poskytoval uspokojivou sklizeň dobré jakosti, a tak se šířily chmelnice na tršickém katastru i v okolních obcích. V té době už bývalé panské pivovary přešly do rukou soukromých nebo je vlastnily akciové společnosti, které se již nezabývaly pěstováním chmele jako dříve panské velkostatky a města. Tak se stal chmel průmyslovou rostlinou tržní

a zaujímal stále více plochy v Tršicích a okolí, poněvadž vynikal znamenitou jakostí a byl vyhledáván sládky i obchodníky. Roku 1890 byl chmel pěstován již v 68 obcích na výměře 392 ha.

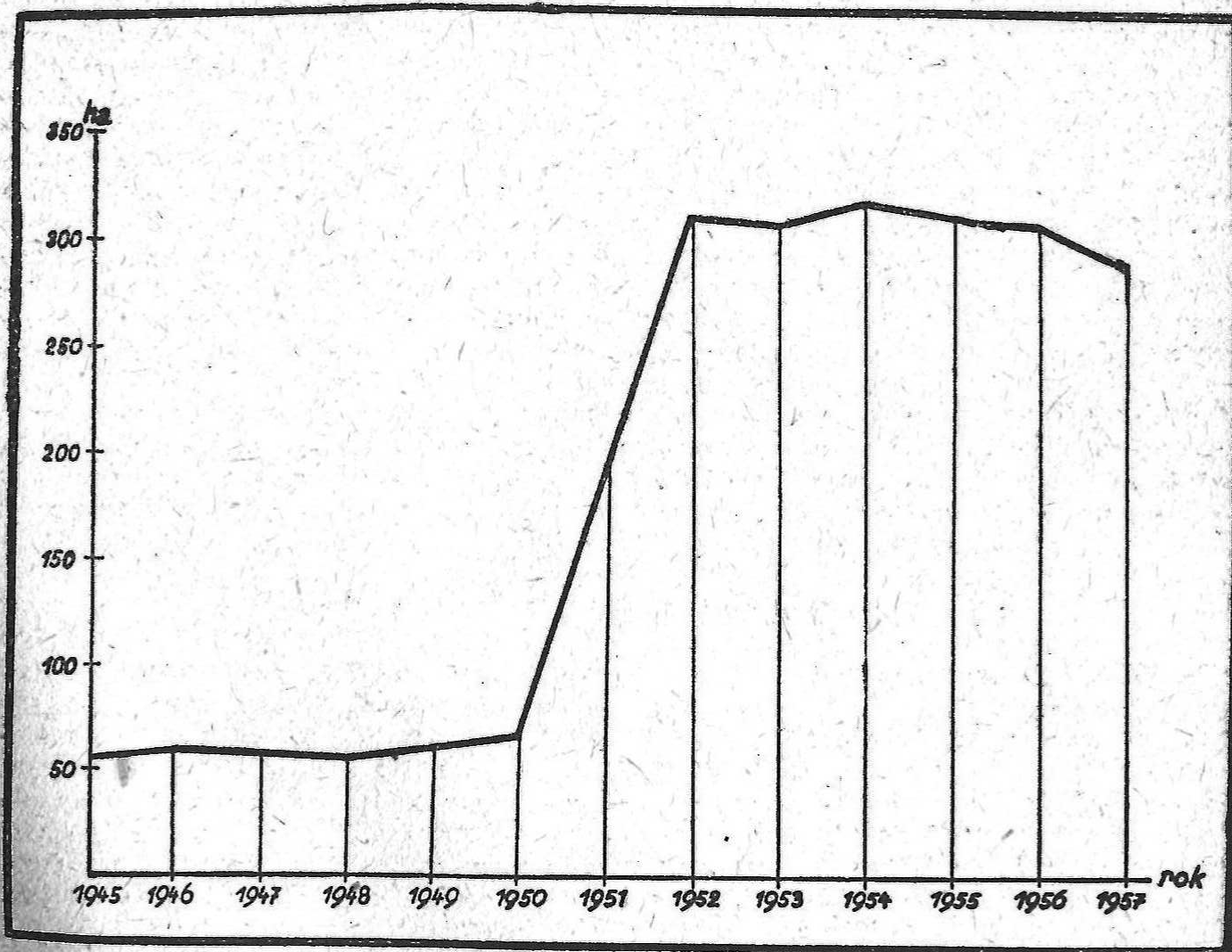
První, ale zejména druhá světová válka znamenaly pohromu pro chmelařství v Olomouckém kraji. Za německé okupace bylo mnoho chmelnic v kraji zrušeno, neboť nacisté chtěli získat více půdy pro pěstování cukrovky a pšenice na Hané. V roce 1945 bylo v našem kraji pouze 55 ha chmelnic, z toho 19 a půl hektaru v okrese Hranice, 27 ha v okrese Olomouc a přes 8 ha v okrese Přerov.

Teprve od tohoto roku nabízejí se pěstitelům nové velké možnosti.

Přírodní poměry v dnešní pěstitelské oblasti jsou příznivé. Při rayonisaci zemědělské výroby označila Československá akademie zemědělských věd hanácké oblasti jako velmi vhodné a vhodné pro pěstování chmele. Pěstitelské okresy Olomouckého kraje mají vhodné půdní a povětrnostní podmínky a také vzdělané a pilné zemědělce, kteří vědí, že u chmele nejde jen o množství vypěstovaných hlávek, ale především o jejich kvalitu.

V Olomouckém kraji se dnes pěstuje chmel v těchto okresích: Olomouc, Hranice, Přerov, Kojetín, Prostějov, Litovel a Šternberk, tedy jen v jižních okresích kraje, kde jsou podmínky pro pěstování chmele nejpriznivější. Chmelu se nejlépe daří v polohách od 200 m do 400 m nadmořské výšky, s ročním průměrem srážek kolem 500 mm a s roční průměrnou teplotou 8–9° C. Nejlépe se chmelu daří v Olo-

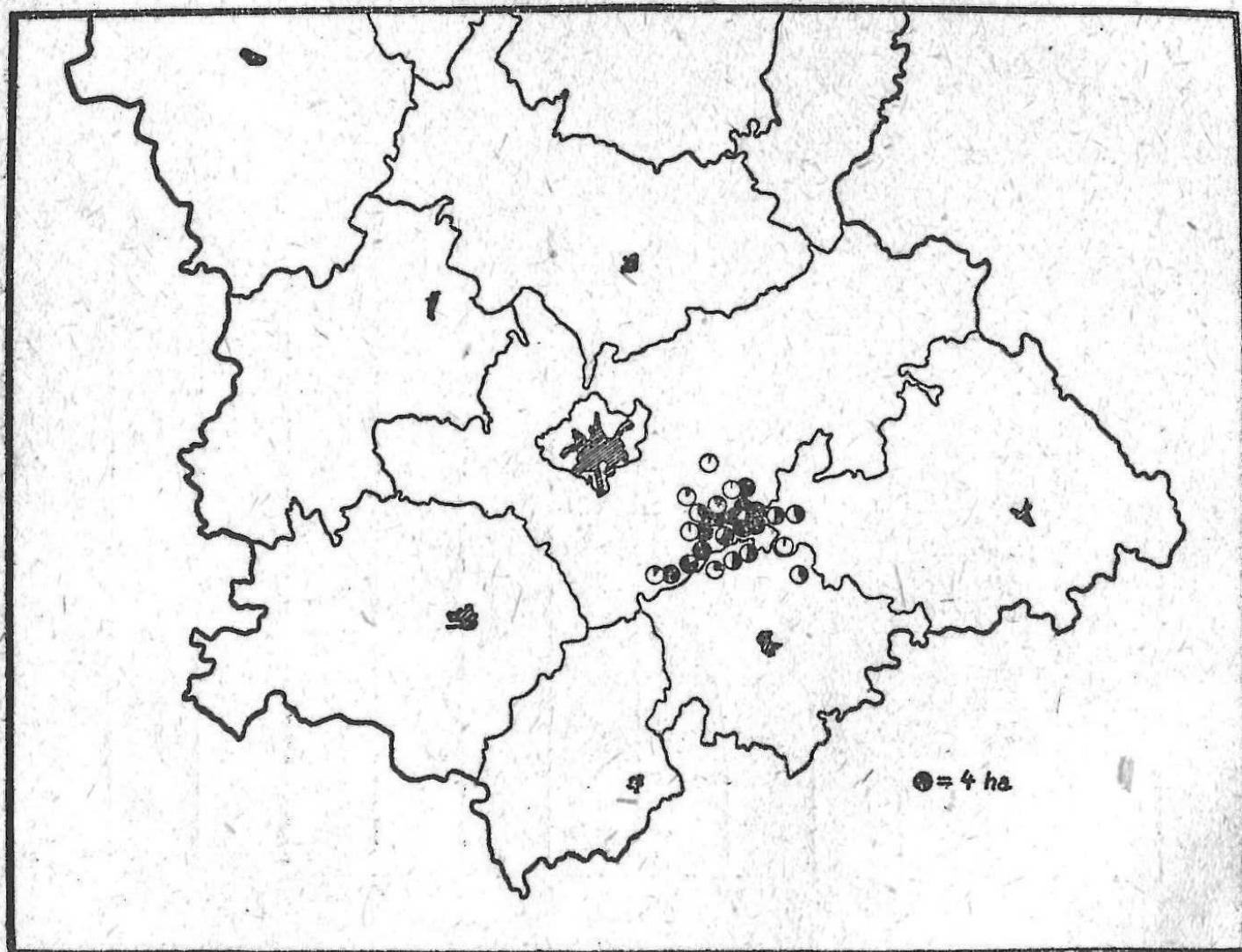
Výměry chmelnic v Olomouckém kraji v letech 1945–1957:

moouckém kraji v hlubokých, středně těžkých hlinitých a těžších jílovito-hlinitých půdách tam, kde chmelnice jsou v deštovém stínu a aspoň částečně chráněné proti větrům. Půdy chmelnic musí být hluboké, bohaté a s dobrým vodním hospodařením. To jsou nejhlavnější činitelé, na nichž závisí úspěšná pěstitelská činnost chmelařů v Olomouckém kraji. Odrůda chmele, jejíž biologické vlastnosti a nároky na podmínky prostředí nejlépe odpovídají podmínkám v Olomouckém kraji, je tršický poloraný červeňák. Má větší hlávky, jeho chmelová vůně je poněkud slabší. Hanácký chmel se plně osvědčuje při výrobě kvalitních piv. Není určen pro vývoz, vypěstované množství se spotřebuje v republice. Vyznačuje se středním obsahem měkkých pryskyřic s velkým obsahem tříslovin. Má značné konservační schopnosti.

Po osvobození našeho státu od německých okupantů je hanácké chmelařství v desolátním stavu. Zásahy okupační vlády, nepříznivé hospodářské poměry a jiné okolnosti způsobily, že v roce 1945 je na Olomoucku pouze 55,11 ha chmelnic, t. j. pouhých 6,6 proc. ze stavu v roce 1902. Z grafu je vidět, že v dalších letech se rozloha chmelnic podstatně nezvětšuje, ve dvouletce zůstává stav celkem nezměněn. První rok pětiletky je nástupem k vysazování nových chmelnic v Olomouckém kraji. Rok od roku se rozloha chmelnic zvětšuje, až rok po dokončení první pětiletky (1954) dosahuje největšího rozsáhu, t. j. 317,89 ha. V roce 1957 bylo v Olomouckém kraji 289,18 ha chmelnic.

Rozsah chmelnic a jejich geografické rozmístění v prvním roce pětiletky Rok 1949.

V roce 1949 byl chmel pěstován pouze ve třech okresích Olomouckého kraje, v okrese Olomouc (nejvýraznější tršická pěstitelská oblast), Přerov a Hranice. V olomouckém okrese se tehdy pěstoval chmel v 11 obcích (Čechovice, Čelechovice, Doloplazy, Hostkovice, Lipňany, Majetín, Práslavice, Přestavlky, Suchonice, Tršice a Vacanovice), v přerovském okrese v 5 obcích (Buk, Lazníky, Nelešovice, Penčice, Penčičky) a v okrese Hranice pouze ve dvou obcích (Lazničky a Zákřov).

V průběhu první pětiletky se počet pěstitelských okresů rozšířil ze tří na sedm. K okresům z roku 1949 přibyly ještě tyto okresy: Kojetín, Litovel, Prostějov, Šternberk. Počet pěstitelských obcí vzrostl o 42.

Geografické rozmístění chmelnic v posledním roce pětiletky Rok 1953.

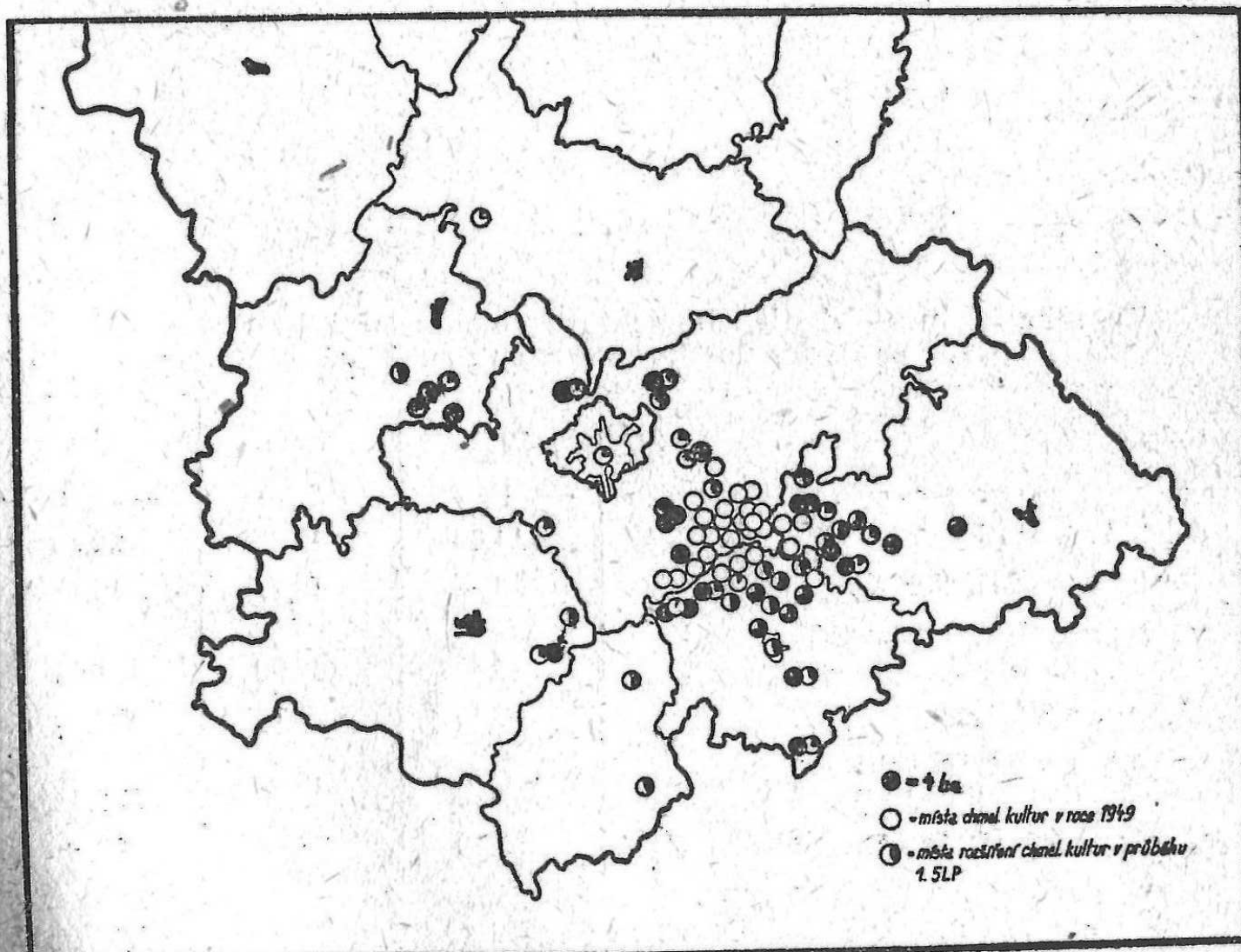
V okrese Hranice přibyly k pěstitelským obcím z r. 1949 tyto obce: Lipník nad Bečvou, Osek, Slavíč, Staměřice, Trnávka, Tupec, Dolní Újezd, Velký Újezd, Veselíčko a Výkleky.

Ná Kojetínsku se začal v první pětiletce pěstovat chmel ve dvou obcích: Tovačov a Kojetín.

V litovelském okrese jako novém pěstitelském okrsku se pěstoval chmel v roce 1953 v pěti obcích: Dubčany, Cholína, Odrlice, Senice na Hané a Senička.

Na Prostějovsku se začal chmel pěstovat ve dvou obcích: Hrdibořice a Hrubčice.

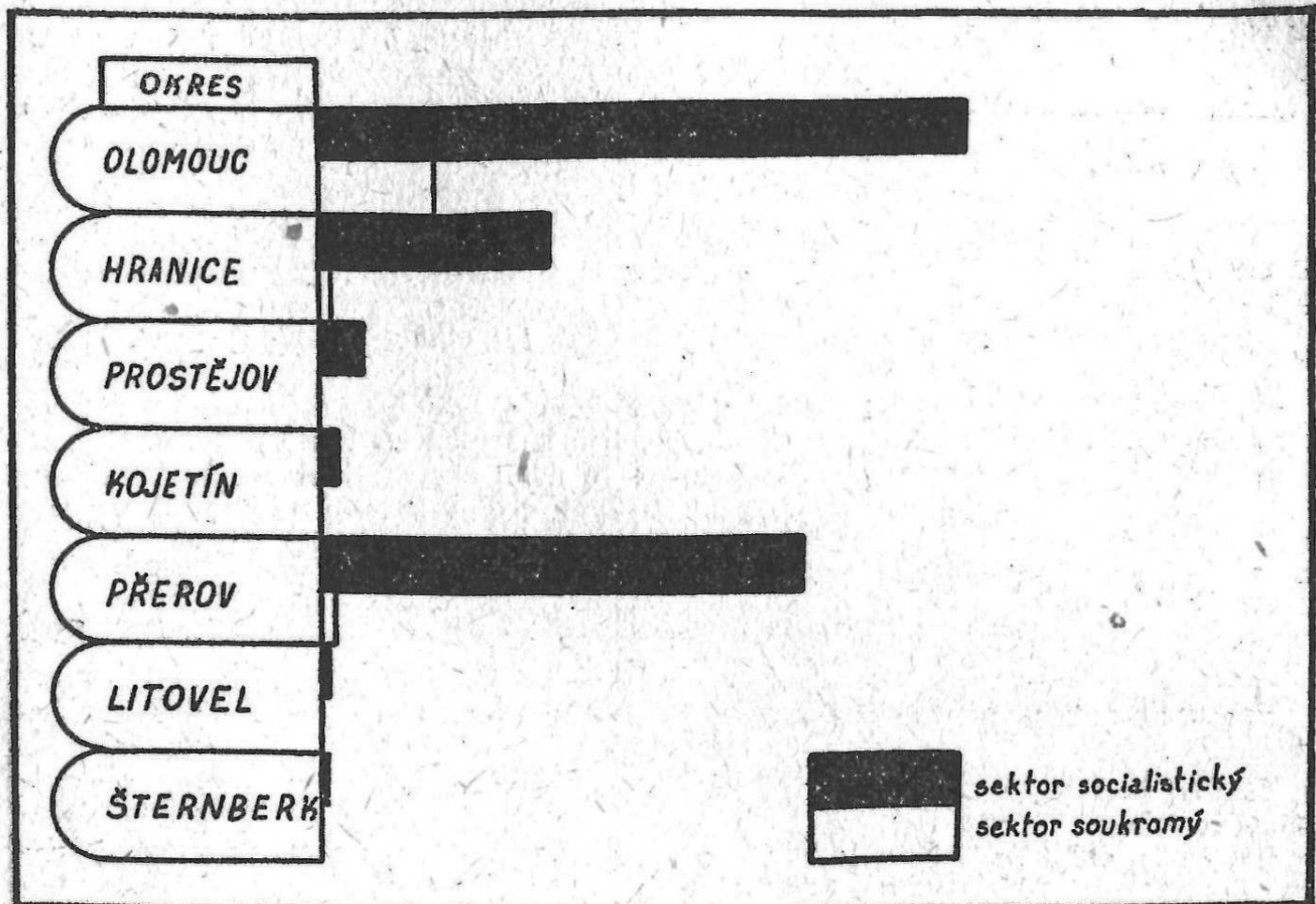
V přerovském okrese přibyly k pěstitelským obcím z roku 1949 tyto vesnice: Brodek u Přerova, Čekyně, Kokory, Lhota Zábeštní, Lhotka, Lýsky, Prosenice, Předmostí, Přerov, Radvanice, Sobíšky, Stará Ves, Újezdec, Vinary a Žeravice.

V okrese Šternberk byla založena chmelnice na katastru obce Uničova.

V olomouckém okrese přibylly k dosavadním pěstitelským obcím: Bukovany, Dolany, Chomoutov, Krčmaň, Olomouc-město, Svěsedlice, Toveř, Velká Bystřice, Velký Týnec a Žerůvky.

V roce 1957 byl v Olomouckém kraji pěstován chmel na 289,18 hektarech. Z toho připadá 276,43 ha na socialistický sektor a 12,75 ha na sektor soukromý.

Tabulka růstu socialistického sektoru ve chmelařství od skončení první pětiletky do prvního roku druhé pětiletky

Rok:	1954	1955	1956
Čs. státní statky	14,65	13,63	22,76
Statky zemědělských škol	16, -	15,97	15,95
Veřejné krajsky plánované zemědělské závody	158,64	166,50	131,41
JZD III. a IV. typu	63,40	71,16	104,29
Celkem v kraji ha chmelnic v socialistickém sektoru	252,69	267,26	274,41
% z celkové výměry chmelnic	79,60	85,80	89, -

Z přehledu je vidět, jak každým rokem roste v chmelařství socialistický sektor a jak se zmenšuje podíl roztržštěné zemědělské malovýroby v tomto důležitém

zemědělském odvětví. Rolníci, hospodařící individuálně, poznávají přednosti socialistické velkovýroby a postupně se začleňují do JZD. Procento chmelnic v soukromém sektoru neustále klesá. Lze očekávat, že v nejbližší době se začlení i zbývající soukromí pěstitelé (4,4 proc. koncem roku 1957) do zemědělské velkovýroby ku prospěchu vlastnímu i celého našeho národního hospodářství.

Ubývání zbytku soukromého sektoru v olomouckém okrese a jeho dosavadní roztržitost

Soukromé zemědělské závody	Rok: 1954	1957
do 0,50 ha	0,61	0,11
do 2, — ha	3,74	1,32
do 3,50 ha	1,43	0,51
do 5, — ha	7,90	2,04
do 10, — ha	7,73	3,68
do 15, — ha	7,92	3,70
do 20, — ha	12,14	2,88
do 25, — ha	2,18	0,80
do 50, — ha	1,66	—
přes 50 ha	—	—

Poznámka: Čísla za rok 1957 odpovídají stavu, jaký byl na začátku tohoto roku.

Tak se změnil stav soukromého sektoru v nejproduktivnějším okrese Olomouc ve 4 letech.

Všechny pěstitelské obce v olomouckém okrese mají založená JZD. Ovšem část rolníků — pěstitelů chmele — dosud hospodaří individuálně.

Podle návrhu Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky pro rok 1960 bude v Olomouckém kraji rozšířena plocha chmelnic o 31,55 ha. Perspektivně se plánuje vzhledem k neustále stoupající poptávce po hanáckém chmeli zvýšení rozlohy v kraji na 500 hektarů.

Nezastíráme si, že jsou v našem kraji přechodné potíže při pěstování chmele, jako na př. nedostatek pracovních sil na vesnici, dále nedostatek sušáren a konečně zatím ne dost utěšený stav mechanisace chmelařství. Jistě budou tyto potíže postupně odstraněny a pak nebude nic stát v cestě dalšímu rozvoji chmelařství v Olomouckém kraji.

Je jen třeba, aby se naši družstevníci zamyslili nad tím, zda by nebylo možné na jejich pozemcích vybudovat chmelnici. Po počátečních investicích přináší vzrostlá chmelnice značný užitek, který by přispěl k zvýšení odměn za pracovní jednotky a tím také k dalšímu zvýšení životní úrovně našich družstevníků. Podívejme se na JZD Žerůvky v okrese Olomouc. Tam v roce 1955 se urodilo na jednom hektaru 30 q ječmene, za nějž utržili 2691 Kčs, 275 q cukrovky, za niž brali 4752,20 Kčs. Chmele se jim urodilo na jednom hektaru 883 kg a stržili za něj 16.002,79 Kčs. Nebo JZD Dolany u Olomouce. V roce 1955 se jim po hektaru urodilo 22 q ječmene, za nějž utržili 3850 Kčs, 352 q cukrovky, za niž dostali 5984 Kčs. Chmele se jim urodilo z jednoho hektaru 134 celních centů a stržili za něj 32.000 Kčs. Takové jsou dosavadní výsledky pěstování chmele v Olomouckém kraji. V roce 1957 byla však úroda ještě lepší, takže plánovaný výnos chmele byl v kraji překročen o 40 proc. Zásahu o to mají především vynikající chmelařští

odborníci, kteří působí v našem kraji. Je to především ředitel Mikuláš Klapal z Ústředního a kontrolního ústavu zemědělského, chmelařská stanice v Tršticích, jeho nejbližší spolupracovník Ing. Ivo Klapal a chmelařský referent při zemědělském odboru rady KNV Alois Dostál. Tito pracovníci již v zimní době zajistili ochranu chmele před chorobami a škůdci a vypracovali na podkladě půdních rozborů plány na řádné hnojení.

Vysoké sklizně jakostního chmele jsou závislé na řádné organizaci práce a na dodržování správných agrotechnických lhůt. Důležitým činitelem ve chmelařství je i člověk — pěstitel chmele, ovládající celou chmelařskou problematiku a její ekonomické zvláštnosti. Je nutné, aby v osevních plánech chmelařských zemědělských závodů bylo pamatováno na procentuálně menší plochy cukrovky a zeleniny, protože tyto plodiny ztěžují dodržování agrotechnických lhůt při pěstování chmele tím, že obojí mají špičkové pracovní zatížení ve stejné době a potřebují hnojení chlévským hnojem.

Olomoucký kraj má všechny předpoklady k tomu, aby byl v něm pěstován chmel ve větších plochách, budou-li postupně odstraněny naznačené nedostatky. Pak budou dány na státních statcích a v jednotných zemědělských družstvech podmínky k tomu, aby bylo hanácké chmelařství vysoce produktivní, zejména když se všechny dosavadní malé soukromé závody přemění na socialistické velko závody.

Dr. Jarolím Schäfer, Vysoká škola pedagogická Olomouc
Obr. kreslil prof. Jan Tesář

Příspěvek k poznání tvářnosti rostlinného krytu olomouckého okolí

Na jih od Olomouce táhne se při toku řeky Moravy široká rovina, lemovaná na západní straně nepřilíš vysokým terasovitým stupněm, který se k jihu pozvolna stále více snižuje. Podobně je také východní strana této roviny ohraničena pahorkatinným terénem, nejvýraznějším u Vel. Týnce a známých Grygovských kopců. Horizont k jihu uzavírá les Království u Grygova. Téměř v celém tomto území rozprostíraly se ještě v minulém století louky, zvané „nemilanské louky“ či pastviny (Nimlauer Heide), neboť majitelem těchto pozemků byla obec Nemilany.

Smluvně pronajala obec tyto pozemky vojenskému útvaru usazenému v olomoucké pevnosti; celé území pak sloužilo vojsku jako cvičiště i jako cvičná střelnice pro dělostřelectvo. Během doby se však tento nájemní poměr ukázal neúnosný, zvláště s ohledem na stoupající hodnotu pozemků i potřebu půdy pro zemědělství. Avšak teprve po r. 1866, kdy se prokázala olomoucká pevnost jako „Quantité negligible“ v moderní válce, podařilo se obci po zdoluhavém procesu, v němž tehdejší politické úřady stály proti požadavkům obce, setřást toto vojenské břemeno. Nešlo to však naráz, nýbrž po etapách. Od té doby se pak datuje stále intenzivnější hospodaření v této oblasti; sloužila-li kdysi jako výborná pastviště (pro dobytek všeho druhu) a louky pro sklizeň zelené hmoty, přeměňované později v polní kultury, nezůstalo v současné době z těchto útvarů téměř nic, nepřihlížíme-li k malým plochám travinných porostů, provázejících bezprostřední okolí obou břehů řeky Moravy a některých vodních příkopů.

Před dávnými dobami tekla Morava podstatně blíže při obcích Slavonín, Kyselov a Nemilany, které leží při patě terénního stupně. Svědectvím toho jsou některé jámy a pískovny, naplněné vodou, jimž se říkávalo „rybníčky“. Rekultivace a hlavně meliorační zásahy, jakož i soustavný pokles hladiny spodní vody vedly k vysýchání těchto pozůstatků vodních nádrží. Zmizely i rákosiny, ještě v nedávné době porůznu se vyskytující při úpatí svahů pod železniční tratí od Nemilan ke Kožušanům. Na jejich místo nastoupily travnaté porosty s převahou xerofytů. Neklamným důkazem měnlivosti koryta toku Moravy je dodnes slepé rameno podkovovitého tvaru, jižně od Nových Sadů, vyhledávaný to útulek rybářů, podobně jako „rybníček“ blíže Slavonína; tento představuje jednu z posledních vodních nádrží, kterých tu bývalo podstatně více. Ještě kolem 20. let našeho století sloužily tyto rybníčky k nejrůznějším úkonům pro obyvatelstvo okolních obcí: k plavení koní, praní prádla a j., i ke koupání. Břehy těchto rybníčků zarůstaly hustší křoviny, tvořené většinou

více druhy vrby. Jejich kořeny se v půdě dosud uchovaly, jak ukázaly některé příležitostné profily, na př. východně od Nemilan. V nich jsem našel i plody kotvice vzplývavé, *Trapa natans*. Výskyt v této oblasti je potvrzením názoru, že v minulosti bývala kotvice na Olomoucku rozšířenou rostlinou.¹ Spolu s ní bývaly mnohem více rozšířeny též porosty ostrice a hlavně rákosiny, jejichž zbytky bylo možno konstatovati na několika místech dané oblasti v usazeninách, pod vrstvou ornice. Zbytky ostrice i některých dřevin uchovaly na př. rozlohově menší rašelinné vrstvy na levém břehu Moravy u Nových Sadů blíže železničního mostu a také na pravém břehu mezi Novými Sady a Povlem. Na prvé lokalitě převládaly ostrice a patrně i některé trávy (zbytky nebylo možno přesně identifikovati, právě tak jako ojedinělé zbytky mechů), kdežto na druhé lokalitě je to směs stonků, listů i semen různých rostlin spolu s úlomky větví a kořenů; z nich to byla nepochybně olše, vrby a jasan a podle všeho i bříza, z rostlin pak jsou zachována semena některých okoličnatých, potrhané listy orobince a zbytky trsů trav či ostrice. Podobnou vrstvu rašelinných usazenin nalézáme též na pokraji Nemilan pod svahem železniční tratě, kde bylo zjištěno kromě rákosu též mnoho zbytků po přesliče.

Slatinné porosty bývaly v historických dobách rozšířeny také v inundační zóně Moravy poblíže lesa Království, z nichž však zatím neznáme rostlinných zbytků. Je pravděpodobné, že souvisely s rašelinnými loukami u Grygova, které existovaly ještě v době poměrně nedávné a jejichž vliv se projevuje dodnes v prorůstání ojedinělých prutů rákosu v polních kulturách.

Přestože nemáme k dispozici více a bohatších dokladů někdejší květeny tohoto území, lze i z těchto zbytků soudit na tvářnost zaniklého rostlinného krytu. Současně ukazují, že složení těchto usazenin je podobné usazeninám v oblasti severně Olomouce.² Dnešní kulturní step umožňuje naopak šíření xerofytních druhů v téměř souvislém pásmu, zvláště na sprašových svazích, ale i v rovině na porostech mezí, devastovaných míst, silničních příkopů atd., kde *Festuca rubra*, *Bromus erectus*, *Silene nutans*, *Oenothera biennis* a j. nejsou zvláštností.

Bohumil Š u l a

¹ Otruba J, Čas. vlast. spol. musej. Olomouc, XLVI, 1933, str. 20.

² Otruba J, Čas. zem. musea v Brně, XXV, 1927.

Musejní příspěvek k poznání Bayerovy olomoucké *Koledy* (1877-78)

Olomoucký časopis *Koleda* znamenal v literárním moravském vývoji poslední čtvrtiny minulého století jistě záslužný pokrok a měl na moravské obrození značný vliv. *Koledu* založil profesor Jan Havelka, první ročník I. 1876 redigoval vydavatel a knihkupec Ig. H o d e n, II.-III. 1877-1878 redigoval Fr. B a y e r, redakci IV. 1879 vedli Jos. V e č e ř a, Fr. V y m a z a l a Jar. T i c h ý, který vedl také redakci V. ročníku (1880), kdežto VI. roč. 1881 vyšel za odpovědné redakce Rud. V a c k a.

Vcelku tato *Koleda* nedošla dosud souborně kritického ocenění. A. G l o s (1873 až 1932) se snažil ocenit časopis v rámci všeobecného tvrzení, že v letech sedmdesátých prý jedině Olomouc se zdála být úrodnou půdou pro moravskou beletrii.¹ Příležitostně se zmiňoval M. H ý s e k² o jejích spolupracovnících. Také B. S l a v í k správně poznamenal, že *Koleda* si zaslouží „detailního rozboru.“³ Prof. Dr. G r e g o r mně sdělil, že Fr. T á b o r s k ý, taktéž někdejší spolupracovník *Koledy* (viz dále), vtipně říkával, že by bylo na čase nekoledovati již kolem *Koledy*, ale ocenit její přínos. Ani tento článek nechce být zdaleka podrobným kritickým hodnocením celé *Koledy*, ale pouhým příspěvkem k poznání jejího vývoje z doby Bayerovy v letech 1877-1887. V literárním archivu Krajského vlastivědného musea v Olomouci je totiž zachována z dřívějšího Vlasteneckého musejního spolku - i když jen fragmentárně - redakční korespondence, která poskytla leccos zajímavého k historii

II.—III. ročníku *Koledy* z doby redakce Bayerovy. Ještě za života kustoda Filipa Kováře († 1926) studoval tuto korespondenci A. Glos, který usiloval o zřízení literárního archivu o českém kulturním životě v Olomouci v 19. stol.; výsledkem jeho studia bylo několik stručných zmínek r. 1911 (viz pozn. 1).

Pro *Koledu* a zejména Fr. Bayera bylo jistě značným povzbuzením, dověděl-li se od J. V. Sládka (viz dále), že i J. Vrchlický přijal sympaticky *Koledu* a Sládek, redaktor *Lumíru*, sám dodává: „přeju si ze srdce, abychom se sblížili.“ V. Třebízský nazývá *Koledu* výbornou. Fr. Tábořský sděluje, že Ad. Heyduk si přeje, aby *Koleda* byla ne-li *Lumírem*, tedy jistě *Zábojem*. Je také zajímavá shoda, že Hynek Krch (V. 1880) apostrofuje *Koledu* jako „Lumírovu sestru a orličinu dceru“. Jestliže také sám Neruda si povšimnul Havelkovy povídky *Osudy života* (I. 1876), povšimnul si tím i *Koledy* samé.

Z povzbuzujících hlasů redakční korespondence možno dále uvést jak Jindřich VI. Haura (1839—1917), politik a tajemník jindřichohradecký, píše *Koledě*, „že rozhodné a navždy platné vítězství našich snah národních možno dosáhnout jedině směrem duchovního života rozhodně slovanského.“ Je to týž přívrženec Dr. Matušky, který za první světové války po vzoru Kohnově^{3a} se neobával odevzdati svou knihovnu druhé české universitě.

Ač ještě první ročník *Koledy* musel dokonce pravděpodobně pro nedostatek příspěvků otiskovati úryvky z Palackého Dějin, dovedl Fr. Bayer soustředit již v druhém ročníku kolem svého časopisu kruh současných literátů. Tak se za příspěvatele *Koledy* přihlásili V. B. Třebízský, J. L. Černý, Ad. Heyduk, Pravd. Hnilička, J. VI. Hrubý, A. Javorský, Fr. VI. Kodým, K. Kučera, Jos. Lux, J. Machalický, J. V. Mazura, Fr. Pelc, Jos. Sítka, Fr. Vít. Splátek, „velectená paní Karolína Světlá“, Al. Potěhnik, Olga Trojanová, Fr. V. Vogner. V prvním čísle III. ročníku je uveden obsáhlý seznam 73 spolupracovníků, kteří přislíbili účast na literárním poli moravské *Koledy*. Torso jejich korespondence je zachováno, jak jsem se již zmínil, v Krajském vlastivědném museu v Olomouci, odkud mi ji dovolil publikovat ředitel Dr. Jar. Kanýza.

Tuto redakční korespondenci *Koledy* možno rozdělit do několika menších skupin. Jsou to předně dopisy autorů, jejichž příspěvky zde byly otištěny a z nichž mnohé přinášejí některé zajímavé detaily k poznání života a práce svých pisatelů.

Duchovním původcem *Koledy* byl Jan Havelka (1839—1886),⁴ stejně tak jako byl i zakladatelem *Komenského* (1873) a *Časopisu Vlasteneckého musejního spolku v Olomouci* (1883). Havelka podal již v I. roč. povídku *Osudy života* a několik příspěvků pod běžným pseudonymem J. H. Lomnický (str. 257, 276, 281). Z jeho péra pochází i Wanklův životopis (ač ho autobiografie Havelkova r. 1888 neuvádí a nejde-li dokonce o autobiografii Wanklovu, což by bylo tím zajímavější). Primus Sobotka jednal s Fr. Bayerem o obrázku Havelkově a navrhoval, aby se Havelka dal znovu fotografovat. Pak je však ve *Světozoru* 28. 6. 1883 otištěn Bísův obrázek jako doprovod Havelkova nekrologu od Nerudy.⁵ Hlinský K. Adámek (1840—1918) urguje svoje cestopisné články (otištěny II, 314, 566) a byl spolupracovníkem *Koledy* ještě v roč. IV. a V. Ignát Hermann posílá jako redaktor *Palečka* již r. 1877 příspěvek, ale teprve r. 1878 jsou otištěny na str. 281 a 431 jeho články, možná že šlo tedy v prvním případě o Hermannovy ještě neznámé příspěvky. Ad. Heyduk v době, kdy vydal *Piseň* o bitvě u Kressenbrunu slibuje, že učiní pro *Koledu* „seč jsem“. Bayer se může obrátit vždy „na starého známého a přítele“. Byl ještě spolupracovníkem roč. IV. V korespondenci jsou zachovány rukopisy jeho drobných básní *Čas a V* jesení (III, 43, 160). Fr. Hromádko (nar. 1831) urguje otištění svých dvou drobných příspěvků (III, 66, 193). Je zajímavé, že Havelka, který se jistě účastnil redakčních prací, nedoplnil příspěvek Jaromíra Hrubého z Žerotína u Šternberka (nar. 1852) *Sirotek* a *snacha* v písni slovanské (II, 315—317, 378—382, 462—464) zmínkami o macošě (srv. *Český lid* II, 1947, č. 9, 10). Redaktor Al. Kalendra z Pardubic (1849—1913) slibuje příspěvky již r. 1877 a byl spolupracovníkem až do zániku časopisu. Industriální učitelka, národopisná pracovnice a Hugova překladatelka Boh. Klimšová (nar. 1851) nabízela svoje

příspěvky, ale teprve v roč. III, 559 po rekomandaci Zákrejsové byla otištěna její Výstraha. Ant. Kosi na (1849—1925) slibuje hojné příspěvky, ale byly otištěny jen Naše vesničky (II, 136), J.(?) Nosek Zádvořský z Prahy měl podobný osud (III, 593). Fr. J. Rypáček zprostředkoval otištění zeměpisných pojednání Jar. Olšovského (II, 492, III, 404). — Je kupodivu, že Vojtěch Pakosta (1846 až 1892), přítel Třebízského a napodobitel Pravdův, neuveřejnil v *Koledě* žádný cestopisný obraz, odmítnut byl pravděpodobně i jeho Vstup z Krasiňského Předsvitu a publikován teprve překlad Lenartowicze (III, 499). Sofie Podlipská (1833—1897) přihlašuje se nadšeně hned na počátku za spolupracovníci, když vydala právě Hvězdu tříkrálovou a psala Flóru (II, 165) Pohořelický farář A. Potěhník (1829—1898), naturalisovaný Moravan, se přihlašuje hned za spolupracovníka (II, 395). Historik K. V. Seydler z Pardubic (1847—1883), bratr známého fysika a astronoma, slibuje již r. 1887, že podá obsírnější životopis přírodopisce a vlastence plzeňského Jos. Fr. Smetany (1801—1861). Mezi tím byl otištěn jeho příspěvek o sv. Václavu (III, 225) a jeho slíbená studie o Smetanovi teprve v posledním ročníku časopisu, kterýžto starý poctivý článek *Koledy* je citován na prvním místě ještě v *Ott. Sl. Nauč.* 23, 1905, 492. Cyrilometodějský básník Jan Soukop (1826—1892), přihlásiv se hned z počátku za spolupracovníka (II, 56), otiskl r. 1888 překlady ze Schillera, Ujejského a Arietta. Je jistě škoda, že nenapsal pro *Koledu* žádnou původní práci o krasu. K příspěvkům J. S. Stankovského a Jos. Wünsche není redakčních dodatků. Fr. J. Rypáček — Tichý zůstal spolupracovníkem časopisu do předposledního ročníku, zprostředkovav i příspěvky některým jiným autorům (o jeho útoku na Vránu viz zde dále).

Také z další korespondence, jednající o příspěvcích, jež zde byly otištěny, lze vybrati a doplniti leccos zajímavého.

Koleda pravděpodobně již r. 1876 měla v úmyslu vydati Brandlovu Knihu pro každého Moravana z r. 1863, prováděla patřičnou reklamu, poukazujíc na to, že by neměla chyběti v žádné uvědomělé domácnosti. Brandl r. 1882 píše, že Kniha je vlastně vlastnictvím Dr. Šroma. „A co by vám napadalo knihu tu nyní po dvaceti letech tak vydávati jak tehdyž vyšla, vždyť by se musela celá přepracovat!“ — dodává. Poznámka svědčí o ušlechtilém úmyslu Olomouckých přispěti k organizaci a propagaci moravské vlastivědy. Kritik Leandr Čech (1854—1911), který vystoupil stejně směle proti Herderovi jako proti Vrchlickému, píše z Kutné Hory: „Jsem teď z Moravy vypovězen, přece však na ni nezapomínám.“ Nabízí, že bude systematickým kritickým referentem o české literatuře a nabízel rozpravy o Leopardiho básních a Longfellowově Evangelině. — Ferdinand Čenský (1829—1887) byl spolupracovníkem časopisu od prvního ročníku, uveřejnil zde překlady z polštiny. Zajímavé je, že ostře vytknul redakci, že prozradila jeho literární činnost před vojenskými úřady.⁶ Dojemný je dopis Fr. D...a, který pochází od nemocného Douchy (1810—1884), kněze spisovatele, bibliografa a pokračovatele Jungmannova. Je nemocen, píše levou rukou, odpovídá na redakční dopis a vzpomíná: „Pamatuji se, jak jsem jednou Josefa Jungmanna potkal, an jednu báseň, z Goetha přeloženou, nesl do redakce (Tylových) *Květů*, kde i tištěna jest s podpisem J. Bylo to několik let před jeho smrtí.“ Douchovy příspěvky v *Koledě* jsou v roč. II. 117, 558, III., 128, 272, 390, 448, 571 (Torquatto Tasso). Irma Geislová (1855—1914), první „železničářská spisovatelka“, byla spolupracovnicí *Koledy* až do jejího zániku. R 1881 — tedy v posledním ročníku — otiskla zde národopisný obrázek z Hodonínska, takže byla vlastně předchůdkyní G. Preissové, která vydala *Obrázky ze Slovenska* teprve r. 1886—1889. Zajímavá je korespondence Georgeviče Dvořáka z Horní Krče u Prahy, který bydlel později na Karlově náměstí 21. „Má práce je“ — píše tento zapomenutý literát, kterého na př. nezná ani *Ott. Sl. N.* — „na zvelebení českého hornictví a tu musím litovati, že v našich kruzích českomoravských smyslu pro takovou práci dosud není.“ Ale zajímavější jsou Dvořákovy zmínky o Rusku. V roč. II. 104 a III. 289 popisuje svůj výlet na Ural a později se zmiňuje, že připravuje cestu na Altaj a na Kavkaz. O jeho zmíněném výletě na Ural psal prý

i *Našinec* a zmiňuje se o referátě Vaclíkově(?) v Novom vremeni. Navrhoval, aby jeho práce vyšla i samostatně, aby mohla být v Rusku přeložena. Pochvalně se zmiňuje v dopise o pokroku v Rusku a o Jeřábkoví, který je ředitelem Řemeslového učiliště. Zajímavá je charakteristika Dvořákova: „My Moravani Rusům lépe porozumíme nežli Češi, totiž co se našeho chování k nim týče.“ K poznání vlastní osobnosti tohoto zapomenutého pěstitele styků česko-ruských slouží věta: „Můj humor mně neber žádný za zlé. Zkusil jsem mnoho a zavdy schválně lehce věci vážím, poněvadž je mně mnoho a mnoho ve světě praví šmarn.“ Pojede zase za Ural. — Drobné příspěvky pocházejí od obou dcer známého bibliotékaře J. J. Hanuše (1812—1869), který působil r. 1948 také v Olomouci. Tak Dora Hanušová (1841—1920), jednatelka a zapisovatelka Ženského výrobního spolku českého, píše jménem nemocné Karoliny Světlé, že Světlá nemá nic pro *Koledu* hotového, ale Hanušová sama využítkovala této příležitosti a v době, kdy překládala W. Scotta a Dickense, poslala nějaké příspěvky, z nichž byla v roč. III, str. 89 otištěna Sestra Angela. K. Světlá, jejíž činnosti zde bylo vzpomenuo r. 1880, zde publikovala za redakce Večeřovy a Vymazalovy Tetu Vavřincovu. Klemaňa Hanušová, známá propagátorka Tyršova, se více práce nezúčastnila. Také vodňanský Josef Herites (1851—1929), později redaktor *Máje*, který již r. 1877 v *Koledě* uveřejnil obrázek Kudličkář, poslal redakci svůj životopis: „Jsem narozen 1851 — a to, myslím, dostatečně, na ostatní času dost, prospěju-li v skutečnosti svému národu, až zemřu.“ Básničky své nazývá ozvěnami a sám se diví, že mu uveřejnili v *Lumíru* chatrnou prózu (pod pseudonymem Tovoletto). Slepý „přítel“ Karel Hof, spisovatel z Prahy č. 418/1 poslal několik příspěvků (III., 329, 385), z nichž zůstala neuveřejněna Slepčova selanka a Před dvanácti lety (asi vzpomínka nar. 1866). Velice zajímavý je jeho příspěvek v roč. IV. č. 24 o vzniku Kalinova Kšaftu (1842). Je kupodivu, že Hof, magistrátní úředník pražský, nenabídl *Koledě* žádný příspěvek. národopisný. J. K. Hraše (1840—1907) posílá pověst Vodník a stěžuje si trpce na Bačkovského Stručný přehled dějin české literatury (1879). Plánuje Archeologii pohanských Čech, která však nevyšla. Kandidát notářství Josef Ježek z Netolic (1848—1885) otiskl báseň Zázračný obraz (III., 507). Je „starý kozák z Ruchu“, a stačí mu, nebude-li vypískán. Píše: „Svn Krkonošů, spřáteliv se později s ladnou Orlicí, hledá nyní útulek u paty ctihodné Šumavy.“ Roku 1878 omlouvá se Al. Jirásek, že jen „rodinné poměry a pouze osobní . . . zabavovaly na delší čas tak . . . mysl, že nebylo možná do něčeho se dáti“. Ale přesto téhož roku, kdž měl již za sebou Skaláky, Na dvoře vévodském a Filosofskou historii, poslal Zámeckého heitmana, který byl otištěn v roč. III., 425. I to je drobný příspěvek k Jiráskově vztahům k Hané.⁷ — Valašský básník Jos. Kallus (1855—1934), který se stal spolupracovníkem *Koledy* od III. ročníku, si pravidelně vypůjčoval od Bavera knihy. Václav Kosmák (1843—1898) slibuje spolupráci, ale protože ide o obchodní věc (!), chce dříve smlouvu se Šaškem. Jak redakci *Koledy* záleželo, aby získala Kosmáka za spolupracovníka, je vidět z toho, že II., 59 nazvala jeho Kukátko „jedním z neizdařilejších plodů u nás vydaných“ a II., 366 sympaticky přijala jeho Slávu a úpadek Jana Kroutila.⁸ — Redaktor prostějovských *Hlasů z Hané* Jos. Kratochvíl (1850) korespondoval s redakcí o nějaké povídce, jejíž rukonis se ztratil. Není vyloučeno, že to mohla být regionální věc, vížící se k širšímu Olomoucku jako jeho Růže plumlovská nebo Vyhnaní.⁹ Je kupodivu, že se v této souvislosti neozvala i Kratochvílova choť Venceslava, taktéž literárně činná. Vocelův žák a Hálkův epigon Hvnek Krch z Přerova účastnil se práce od I. ročníku. V V. roč. apostrofuje vzletně *Koledu*. Z korespondence se dovídáme, jak se přimlouvá za práci svého slovenského přítele faráře Hiroše (1813—1888) a zmiňuje se o svém cyklu Moimírovci (1876). Primus Sobotka rekomanduje svého přítele J. V. Mazura z Nových Zámků u České Lívy, který napsal článek o mikroskopických zvířátkách (nevšel někde jinde?). Emanuel baron Salomon z Frýdberků (1829—1908), známý v české literatuře pod jménem Mírohorský, malíř, c. k. polní maršál a spisovatel český, píše obratem z Budapešti, že bude přispívat, ale v celé další *Koledě* nenacházíme od něho žádného

příspěvků.¹⁰ Jan Nečas ze Studnice (1849—1919), o němž platí stále soud Hýskův,¹¹ byl neobyčejně pilným příspěvovatelem *Koledy*. Posílá soupis prací, ale nepřeje si, aby se psalo o jeho kroměřížských básních, sbírku lyrických písní Pod hvězdami z doby brněnské má v rukopise.¹² Obecní účetní žižkovský Rudolf Pokorný (1853 až 1887) píše sebevědomě, že již ve svých 11 letech dobře věděl, že bude psát, vzpomíná spisovatelské gardy pardubické reálky (J. Jahn, Gebauer, Nekud, Klika, Kovář, Martiník, Smolík); sám psal dříve pod pseudonymem P. Stárek nebo Prokop Chládek. Byl ve spojení s Hurbanem a měl aspirace státi se „básníkem slovanským“. Jeho příspěvky v *Koledě* byly v roč. II., 77, 277, 333, v roč. III. bylo 6 básní, ve IV. potom 4. Historik Jar. Rypáček (1853—1917) se přihlásil hned zpočátku za spolupracovníka pod pseudonymem Jaroslav Tichý, ale jeho příspěvky se objevily teprve ve dvou posledních ročnících. Zajímavý je dopis Frant. Táborského (1858—1940) a není snad zbytečné z této zapadlé korespondence citovati několik vět, které doplňují Táborského memoirové prózy U kamarádkého stolu (1931), vzpomínky Ze studentských let před půl stoletím (1933) a Vavrouškův sborník (1928). Táborský (také pod pseudonymem Fr. Hostivít) uveřejnil v roč. II. 8 básní, ve IV. pak 5 básní a v VI. konečně 3 básně. Píše Fr. Bayerovi o své četbě na venkově, zejména o Nerudových feuilletonech a o své velké bídě, takže nemůže bydlet ani u rodičů pro jejich velký nedostatek. Přitom však zůstává pln ideálů: „My na Moravě chceme mít také list moderní, jenž všímá si zásad a snah světových moderních a listem tím má býti Koleda . . . Věří pevně, že Koleda půjde přirozeným směrem vpřed, že bude listem moderním vždy, že bude, jak napsal slavný náš Heyduk, ne-li Lumírem, tedy jistě Zábojem a že odchová řadu moravských synů.“ Trojanová z Rakovníka nabízí pokus „povahopisného vyličení rázu dvou různých kmenů indiánských v Americe — věrně podle ústních vzpomínek tamního cestovatele pralesů.“ Je litovati, že v roč. III., 505 otiskla pouze Upomínku z prázdnin a je škoda, že se nezachoval její americký příspěvek. Od Václava Beneše Třebízského, který již vydal řadu knih a psal právě Bludné duše (1879) pro *Osvětu*, je zachován z roku 1878 vybledlý autobiografický dopis, v němž ujišťuje, že na „výbornou *Koledu* nezapomene“, omlouvá se však, že je těžce nemocen, takže nemůže nic poslati, poněvadž dopisuje Bludivce. Přesto již roč. III. byl zahájen jeho vesnickou povídkou Koledníci. Josef Wunsch z Jičína vedle svých příspěvků, otištěných v roč. III., posílá již r. 1877 životopis (cestoval a sepsal tragedii Žižka v Rokycanech a veselohru Hledáme vychovatele).

Hojná redakční korespondence je zachována od Fr. Vrány. Agilní Fr. M. Vrána (1853—1882), olomoucký absolvent a učitelský redaktor *Literárních listů*, s kterými měl velké plány, slibuje příspěvky. Z nich mnohé jsou otištěny v roč. II. a III., 1877 a 1878, kdy sám vydal Kytici z bájek Krasického (1877) a Kytici z moravských pověstí. Slibuje dále různé polské národní pověsti a zvyky (Vránovým rádcem překladů z polštiny byl farář Jan Soukop) a také Moravské národní pověsti, zvyky, obyčeje, pověry, pořekadla, dětská říkadla a hry nabízel *Koledě*. Vrána sám je rekomanduje jako „cyklus, jaký ještě nestává“. Na Hané zjistil Vrána — jak se sám domníval — některé pohádky shodné s jihoslovanskými. Psal mu Hurban, že je na dědině izolován, že si nemůže předplatit ani *Koledu*, ač „by bylo třeba, aby znal naše literární kolbiště“. Je netrpělivý, kdy se objeví jeho příspěvky. Píše o různých organizačních věcech, ale i všelijakých intrikách. Jeho heslem je: „Jdu tam, kde srdce a rozum velí.“ S *Literárními listy* má velké záměry, chce „list, na který by se musilo s úctou pohlížeti.“ Sám žádá po Bayerovi články, „jako někdy psal Hálek, Neruda, Vlček, Šulc“. *Vesnou* chce lid na Moravě a jeho přátele ku čtení lákati a čtenáře nové vzdělávati. „Hudcova Zora na Moravě neprospěje,¹³ je to tvář Lumíra a mimo povídky Stránecké čtenáři ničemu tam neporozumí — mluví se tam i o sexuálním (!) problému (!) v poeziji. Nic tak (!!) na počátky jest nám jíti“ (11. 1. 1882). Ironií osudu se stalo, že právě v *Koledě*, s níž navázal Vrána tak intimní styky, Fr. Rypáček v roč. IV. 1879 č. 16, str. 254—256 (podobně i v *Osvětě* 1882, 839) odsoudil Vránovu sbírku Z vesny života (1879) pro plagiátorství, když Vrána

převzal některé básně Václ. Boh. Pelíkána, jež však již v 2. vydání ještě téhož roku vypustil.

Z další korespondence se dovídáme, že dosti četní autoři poslali *Koledě* příspěvky, které však nebyly otištěny. Vídeňská propagátorka české literatury Anna Auředníčková, choť Otakara Auředníčka (1868–1945), poslala některé básničky (To město samé kamení, Mně zbyl jen houfec malých andílků), reklamuje na příklad báseň První sen v novém domě. Doporučuje *Koledě* vřele Ludmilu Grohsmannovou (1860–1945). Další příspěvky posílali *Koledě* Ant. Čermáková (Květoslava Čáslavská), překladatel Ferd. Holinka - Čáslavský z Ledče, který oznamuje, že přeložil Dzierzkowskiho, kutnohorský geolog Bedř. Katzer (1861–1925). Jan Lier (1852–1917) netrpělivě čeká honorář a nabízí příspěvek „první z různých kreseb života společnosti pražské“. I. Č. Rolnický z Lukavce u Pacova poslal tři básničky Na rově přítele, Pozdrav jara, To srdce, které nebyly otištěny a jsou zachovány v redakční korespondenci. Také Mir. Turinský oznamuje, že má dosti velkou sbírku veršů a ukázkou posílá Sirotku.

Dále je zachováno v redakční korespondenci *Koledy* několik dopisů, z nichž se nedovídáme žádné podrobnosti. Tak Frant. Brábek posílá životopis, z Berouna píše J. V. Černý, jen graficky by bylo možno rozhodnouti dopisoval-li si s Bayerem český historik či moravský mineralog Fr. Dvorský. Dále jsou zde zachovány dopisy od Fr. Al. Hory z Plzně, Dr. Ot. Jedličky ze Smiřic (1845–1883), poličského lékaře Vincence Podhajského (1837–1905), který prodělal službu v severní Itálii a teprve r. 1901 se usadil v Olomouci. Redakci *Koledy* se ozval také profesor Julius Schmid z pofrancouzštěné české rodiny a autor známé sluchové metody. Prodělav pařížskou komunu, byl jeden z prvních, kdo v sedmdesátých letech organizoval české dělnictvo na základě národním. Litujeme, že jako redaktor *Dělnických listů* a *Cepu* neposkytl *Koledě* žádné příspěvky. Roku 1883 psal Primus Sobotka, že vyjde ve *Světozoru* Havelkova podobizna jako doprovod Nerudova medailonu Havelkova. S redakcí časopisu korespondovali dále i oba moravští přírodovědci Václ. Spitzner (1852–1902) a Jos. Uličný (1850–1913).

Povšimnutí konečně zasluhují i dopisy autorů, kteří slíbili *Koledě* svoje příspěvky, ale nemohli je poslati. Leč i tyto svědčí o Bayerově snaze vytvořiti z *Koledy* časopis vyšší úrovně. Tak slíbil příspěvky humorista Ed. Just (1836–1879). Jos. J. Kořán (1838–1912), Švácha z Lomnice u Jičína, Jan Vařeka (1851–1917) slíbil příspěvky, které se asi tak nedochovaly jako jeho moravské drama *Mojmír*.¹⁴ Fr. Velišský (1840–1883) je „ochoten pokud bude možno“ přispěti a posílá svůj *Život Řeků a Římanů*, Jos. Jireček nemůže přispěti, kdežto Konstantin Jireček otiskl příspěvek v roč. III., 212. D. Panýrek nemohl *Koledě* vyhověti, taktéž se omlouvá Vlad. Štastný, že nemůže zatím verše přislíbiti, S. Vlach (nejde o známého zeměpisce) nemůže přispěti. Fr. Zákrejs nemohl vyhověti sám příspěvky, ale posílá několik básní Boh. Klimšové. Komeniolog a pedagog Fr. Zoubek (1832 až 1890) nemůže přispěti, omlouvaje se prací s encyklopedií,¹⁵ po urgenci Bayerově píše: „Neběží mi o výdělek, ale o něco jiného.“ Redaktor *Selských listů* J. Černoch¹⁶ nemohl již poskytnouti *Koledě* příspěvek o banderiu olomouckém, které již tehdy nebylo.

Pochopitelně, že v redakční korespondenci je zachována také řada jiných dopisů, jako na příklad od redaktora Gustava Dörfela (1855–1902) z *České rodiny*, Vojt. Mayerhofera (1845–1899) ze *Světozoru*, Fr. Nekuta z *Vesmíru*, od J. Ottý oznámení, že chtějí s Urbánkem vydati katalog knih a od J. V. Sládka o výměně *Lumíra*. K nevysvětleným patří obálky od Holečka (Josefa?).

Tolik je možno vyčísti ze staré korespondence Bayerovy *Koledy*. Naproti tomu nejsou zachovány některé jiné dopisy, jichž ztráty jistě velice litujeme, jako na př. od Ed. Buřka, jehož příspěvkem r. 1876 *Koleda* začínala.¹⁷ Překvapuje, že zde nejsou dopisy Fr. Stránecké (1839–1888), která byla spolupracovnicí po celou dobu trvání *Koledy* od I. ročníku.¹⁸ Zajímavé by bylo sledovati osud Kalinčáková Svatého Ducha z roč. I., 243.

Konečně zachovalá korespondence (posílaná do Olomouce, do Hlinska, do Rožnova a do Měřína) přispívá i k poznání redaktora Bayera samotného. Učitel Fr. Bayer (1853–1925) chtěl vytvořit z *Koledy* „středisko veškerého spisovatelstva moravského“. Jako jednatel Ústředního spolku jednot učitelských na Moravě sbíral dotazníkovou formou biografický materiál pro svoje Dějiny české literatury, zejména jako dodatky k naučnému slovníku. Připravoval sjezd spisovatelů českomoravských do Rožnova a z jeho dopisu vysvítá, že připravoval i ilustrované dějiny české literatury. Naopak Vojtěch Kryšpín žádá životopis Bayerův pro svůj obraz činnosti literární učitelstva československého (1885). J. J. Kořán sděluje, že Jireček nepřijal do *Světozora* Bayerovy Pověry a obyčeje, Primus Sobotka, který sám v *Koledě* II., 139 psal o úctě slovanské ke stromům, vrátil Bayerovi článek o lidové medicíně (podobný prý slíbila Sobotkovi i B. Klimšová), stejně jako mu vrátil Národní pověry a obyčeje v okolí rožnovském s tím, aby je otiskl v *Koledě* (tak se také stalo, I., 213 a řada pokračování), lépe než ve *Světozoru*. Také nakladatel Šimáček nepřijal Bayerovu Kytici a redaktor Karel Krejčík (1858–1901), zakladatel *Šotka a Šípů*, vrátil jednu povídku. Je jistě dobře, že po určitých redakčních průtazích všechny tyto Bayerovy práce vyšly. Byla by tím moravská etnografie jistě ochuzena o bohatý materiál. Ač Fr. Bartoš nepřispěl nikterak k rozvoji *Koledy* — je to jistě zajímavé, že se zde práce neúčastnil — žádá po Bayerovi velkou sbírku slov a úsloví valašských, jež Bayer dal kdysi k dispozici J. Rankovi. Bartoš totiž zajímala určitá slova rumunského původu, jež prý svědčila o správnosti Miklosichovy teorie o multánském původu Valachů.¹⁹ Z Večeřova dopisu se navíc dozvídáme, že Jos. Večeřa (1856–1883), který sám tiskl v *Koledě* II., III., redigoval *Komenského* na výslovnou žádost Havelkovu, ale přál-li by si Fr. Bayer redigovati i tento pedagogický list, ochotně mu redakci předá. O dobrotě Bayerově, který smutným způsobem skončil svůj život v Přerově, svědčí na př. Václavkův list, v němž prosí i tento přispívatel *Koledy* (srv. II., 56, III., 355) o knihy pro valašské školní knihovny: „Lid čte velmi pilně zejména teď zimního času a na Valašsku je toho velká potřeba.“

Tolik mluví o počátcích olomoucké *Koledy* zachovalá musejní korespondence. Vedle zmíněných dvou básní Heydukových, Vránova překladu Gryžinského Břízy je zde Dunovského překlad Veresajeovy Dumy o bouři na Černém moři a tři básničky I. C. Rolnického z r. 1873. Na jedné starší Bayerově obálce bylo napsáno, že je zde 34 básniček, ale není napsáno od koho a jaké. Je vskutku škoda, že se zde nedochovala korespondence i dalších ročníků *Koledy*. Je vidět, že lze z ní leccos zajímavého vytěžit. Kritické ocenění *Koledy* zůstává však i nadále starým dluhem moravské literární historie.

Jan Skutil

1 A. Glos, Z kulturní minulosti Olomouce, *Moravskoslezská revue* 7, 1911, 65, 208, 255, srv. ČSVMO 29, 1912, 8.

2 Mil. Hýsek, *Literární Morava*, 1911.

3 Srv. jeho příspěvky ČVMSO 27, 1910, 113; 29, 1912, 7–10, 26–27, 80–81, 135–136, 190–193.

3a K záležitosti Kohnovy nadace srv. Dr. Hugo Traub, O právu nadačním se zřetelem k universitnímu odkazu arcibiskupa Dr. Kohna, 1917, o odkazu Hourově se zde nezmiňuje, odkaz Hourův se nachází podle sdělení řed. R. Trautmanna v Universitní knihovně v Brně.

4 J. Bayer, *Lit. listy* 3, 1883, 159, 175, 185; J. Kanyza, *Zprávy KVM v Olomouci* č. 65, 111–113.

5 Přetištěn v *Podobiznách* III, Knihovna klasiků 1954, 154–155.

6 Je zajímavé, že *Ottův Sl. Nauč.* 6, 1883, 588 se na příklad nezmiňuje vůbec o jeho beletristické činnosti, srv. studii Karla Stibrala v almanachu *200 let gymnasia v Německém Brodě*, 1935, 166–171.

7 K jeho pozdějším vztahům k Hané srv. B. Slavík, *Hanácké písemnictví*, 194, 67, 73.

8 O jeho pozdějších vlivech B. Slavík, l. c. 265.

9 M. Hýsek charakterizuje jeho produkci básnickou jako „neosobitý odvar“, ač *Ottův Sl. Nauč.* 15, 1900, 93 ho chválí.

10 První známý předek rodiny Václav Maria Jan Salv. de Monte Paris seu de Frýdberg se účastnil r. 1645 obrany Olomouce.

11 Hýsek, l. c. 261.

12 Týká se to sbírky *Básně Jana Nečase*, Kroměříž, 1873. Byly to asi jeho pozdější sbírky *V slzavém údolí* (1880) či *Svět a srdce* (1884).

13 Zora, Almanach moravské omladiny. Spořádali Josef Boubela, Leandr Čech, Jan Vařeka. Praha 1876, viz o ní pochvalný referát v *Koledě* I., 1876, 446–447 a další, srv. i M. Hýsek, *ČVMSO* 30, 1913, 4–10.

14 B. Slavík, Písemnictví na Litovelsku, 1937, 51.

15 „Encyklopedie záleží především na psychologických obratech v živobytí člověka a na kritickém rozboru d.la jeho, aby patrně bylo, co odkud vzal a co bylo jeho, jaký byl zejména dále jeho prospěch, nežli na datech vnějších, s nimiž potkáváme se tak nebo onak každý poněkud lepší člověk.“

16 Richard Fischer, České noviny a novináři v Olomouci, 1848–1938, Olomouc 1938, 76 str., dodatky Slavkovy *ČVMSO* 32, 1939, 95–96.

17 Ku vztahům k Hané, srv. B. Slavík l. c. 75, 169, 171.

18 Srv. M. Remes, *ČVMSO* 36, 1925, 86–95, 37, 1926, 113–119.

19 Dumitru Cranjala, Rumunské vlivy v Karpatech, 1938, 1–564.

Další stopy po osídlení lidem kultury zvoncovitých pohárů u Mohelnice a Moravičan

O tom, že lid s kulturou zvoncovitých pohárů dosáhl až na severní Moravu do okolí dnešní Mohelnice, svědčí doposud jen ojedinělé nálezy. Tak v r. 1953 při stavbě úzkokolejné dráhy od provozovny nár. pod. Těžba šterkopísku k nádraží v Mohelnici byl odkrývacím strojem zachycen pouze jeden objekt se zbytky keramiky zvoncovitých pohárů, jehož zbývající část byla ještě v témže roce prozkoumána pracovníky pobočky Archeologického ústavu v Brně, kteří zde prováděli výzkum neolitického sídliště.

V srpnu 1957 v Moravičanech na polní trati zvané „Dlouhý díleček“ bylo hlubokou orbou narušeno větší množství objektů, jež podle střepů povrchového sběru náleží jednak ke kultuře s moravskou malovanou keramikou, dále byly sledovány objekty kultury lužické a stopy po osídlení slovanském asi ze 13.–14. století n. l. (podobnou zprávu uvádí i Josef Novák z Moravičan ve *Zprávách KVM* č. 74).

Při provádění povrchového sběru v tomto úseku jsem zjistil jeden objekt se střepy keramiky zvoncovitých pohárů, který jsem prokopal. (Nákres a nálezový materiál jest uložen v pobočce okresního vlastivědného musea v Mohelnici.) Tento byl již zčásti narušen jiným objektem lužickým a slovanským. V této trati budou bezpochyby ještě další stopy po zásahu lidu zvoncovitých pohárů.

Na podzim r. 1957 při výkopu pro položení podzemního elektrického kabelu podél železniční tratě mezi Mohelnicí a Libívou byl zjištěn větší počet objektů, hlavně s kulturou volutovou a mor. malovanou, mezi nimiž byly nalezeny střepy nádob a kamenná nátepní destička kultury zvoncovitých pohárů. Sběr včetně zaměření a zakreslení v tomto úseku provedl člen archeologického kroužku Vladimír Kapl. Josef Horký, Mohelnice

Z nové literatury

Z nové krajevé historické literatury

Krajevé historická literatura byla na konci roku 1957 obohacena dvěma závažnými publikacemi. Jde o kolektivní práci autorů Š. Bartošové, J. Bieberleho a Z. Filipa „*Boj komunistů Olomouckého kraje za obranu Sovětského svazu v letech 1917–1945*“ (vydalo Krajské nakladatelství Olomouc, str. 73) a dlouho očekávaný „*Průvodce po archivních fondech Státního archivu v Janovicích u Rýmařova*“ (vyd. Archivní správa ministerstva vnitra Praha, str. 211 + 3 mapky + 16 obr. příloh).

Brožura o boji olomouckého proletariátu za obranu SSSR, která byla vydána ve dnech oslav 40. výročí Velké říjnové sociálně-revoluční revoluce, je důstojným příspěvkem k uctění výročí této významné události a nadto pak znamená prohloubení vědomostí o vývoji dělnického hnutí v Olomouckém kraji v období první republiky a oku-

pace. Jde fakticky o průřez politickými dějinami tohoto hnutí, protože poměr k Sovětskému svazu, jako prvnímu státu vzešlému ze socialistické revoluce, je do určité míry osou těchto politických dějin dělnického hnutí. Je kritériem, podle něhož můžeme posuzovat činnost jednotlivých funkcionářů dělnického hnutí a ostatních pokrokových lidí. Všeobecně lze říci, že každá událost po VRSR kdekoli v Evropě, tedy i u nás, byla poznamenána existencí Sovětského svazu. — Z tohoto důvodu je nutno práci Š. Bartošové, J. Bieberleho a Z. Filipa přivítat, i když zcela nespínala všechno, co bychom od ní rádi čekali. Přesto ale, že jeví určité známky uspěchanosti (na př. v tom, že patrná solidní heuristika nebyla dovršena odpovídajícím zhodnocením pramenů atd.), lze říci, že splnila svůj úkol, který si zřejmě kládla — být popularisační publikací, založenou na správných ideových principech a poctivém pramenném studiu. A v tom bude užitečnou i historikovi.

Jestliže tato práce má vysloveně regionální charakter (a v tom je bezesporu její klad), pak je třeba předeslati, že vydání Průvodce po Státním archivu v Janovicích přesahuje jistě rámec kraje. Tato publikace bude jistě nepostradatelnou pomůckou všem historikům, kteří se budou zabývat moravskými dějinami, především pak novověkými. Autoři F. Spurný a J. Mezník se poučili z předností a nedostatků dosavadních publikací tohoto druhu a na výsledku jejich práce je vidět, že se nedostatkům snažili vyhnout a předností využít. Seznamují stručně s historií archivu, s materiálovým bohatstvím archivu a ukazují i na nejdůležitější a nejvýznamnější fondy, čímž už dávají historikům podnět k jejich zpracování. Průvodce je veden systematicky, odděluje fondy politické, finanční a soudní správy, upozorňuje na materiály, vzešlé z činnosti hospodářských organizací a j.

Jak je z Průvodce patrné, většina materiálů v archivu uchovaných se vztahuje k období kapitalismu a zde autoři správně upozorňují na význam fondů Obchodní a živnostenské komory, archivů průmyslových podniků atd. Ke studiu kulturního vývoje kraje, jemuž rovněž bude třeba věnovat větší pozornost, budou jistě užitečné sbírky Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci, Pěveckó-hudebního spolku Žerotín atd.

Průvodce je doplněn rejstříky, mapkami správního vývoje oblasti Olomouckého kraje, které vypracoval pracovník KVM Olomouc V. Burian, seznamem použité literatury a obrazovými přílohami a představuje nám tak v úplnosti bohatství archivního materiálu, uloženého v archivu a — a to je třeba znovu zdůraznit — vybízí k důkladnému a podrobnému historickému zpracování. Vl. Lesák

Josef Duda — Fr. Krkavec, *Chráněné rostliny Opavska*

Péči Slezského studijního ústavu a Slezského musea v Opavě vydalo Krajské nakladatelství v Ostravě publikaci, přitažlivou pro každého milovníka přírody, a to jak titulem, tak i obálkou. Pěkně vypravená knížka, na křídovém papíře slibuje poskytnouti čtenáři milou chvíli a současně i poučení nenásilnou formou. To se také podařilo jak autorům textu, tak i obrazových příloh, jichž knížka obsahuje téměř 50. Kreslené reprodukce (malíř O. Kilián) a velmi zdařilé černobílé a barevné fotografické snímky (autoři A. Pustka, J. Solnický, F. Duda) vytvářejí z ní esteticky hodnotnou publikaci.

V úvodních slovech vysvětlují autoři význam a smysl ochrany mnohých druhů rostlin a správně zdůrazňují, že nejúčinnějším prostředkem, který zaručí ochranu přírody, našeho životního prostředí, je správná výchova všech lidí k lásce a přátelskému poměru k živé přírodě. Proto považujeme cestu, kterou nastoupili vydáním této knížky ve vlastivědných snahách ochránářských, nejen za dobrou, ale přímo za nutnou. Je nepochybné, že jejich publikace poslouží nejen obyvatelům Opavska, její poslání daleko překračuje pouhý úsek Slezska a poslouží všem, kdož oceňují křehkou krásu přírody.

Přejeme proto této publikaci v její cestě k široké veřejnosti „dobrý vítr do plachet“, neboť si toho vskutku zaslouhuje. Boh. Šula

Drobné zprávy

Potomci Pietra de Petri ve Šternberku

Od r. 1531 až do r. 1945 udržel se ve Šternberku bohatý měšťanský rod Albrechtů, dávno již zněmčelý a psaný Ulbricht, Olbricht. Jeden z nich Andrys Albrecht, měšťan a majitel hostinského domu, měl r. 1608 za ženu Annu, dceru malíře holandského původu Pietra de Petri, pracujícího ve službách Jana z Boskovic a Ladislava Veleny ze Žerotína v Moravské Třebové. Když r. 1610 Andrys Albrecht zapisuje za 2000 R. svůj hostinský dům se zahradou, stodolou a poli svému synu Jakubovi, je svědkem zápisu Pietrův syn Simon de Petri (THIEME-BECKER, *Allgemeines Lexikon der bildenen Künstler*, sv. XXVI, str. 497; TOMAN, *Slovník výtvarných umělců*, II., str. 265; Purkrechtní kniha šternberská, II. 663).

K. Morav

Text k obrázkům na obálce:

Pozornost mládeže budí zvláště model husitského tábora v expozici feudalismu (KVM Olomouc).

Z expozice prehistorie (OVM Prostějov).

Doklady o únoru 1948 v expozici období budování socialismu (KVM Olomouc).

Model hranické cementárny v expozici období budování socialismu (KVM Olomouc).

Závěrečný úsek expozice období budování socialismu (KVM Olomouc).

Instalace románského okna v expozici feudalismu (KVM Olomouc).

